

Iturria: *Augustin Anabitarteren idaz lanak*, Juan San Martinen edizioa. Gipuzkoako Aurrezki Kutxa, 1986.

Klasikoen Gordailuan:

<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/A/AnabitartePoli.htm>

POLI

Mutil umezurtz baten ibilaldiak

Augustin Anabitarte

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira, eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

ASI-ITZA

Ona, irakurlea, non dezun Poli mutiko «pijua». Bautista Bazterretxe ez zan onen mallakoa, ezta alderatzeko ere. Ura «bazter-etxe», au «bazter-zulo». Barka, Poli, izengoitia, abizen bearrez bazaude ere.

Polik emen esan baño gaiztakeri geiago egin zituan. Ala ere, naikok. Bakarrik munduan, gurasoak aldegiñak, ikasbide onik ikusi ez, barkagarria zaigu Poli.

Ain bakarrik ere, eskerrak bere buruaren jabe zala. Ain jabe ere, nai zuan aldera jotzen zuan. Jo ta utzi, ostera jotzeko. «Igual» ara, onera bearrez. Zer gogoak eman, biziimodu berria gure mutikoak. Aguro aspertu. Bide berria artu ta lenagokoa ñori ezere esan gabe utzi, nai zuan artan bertan. Beñere ez sari-zai.

Gaztetandik ernetu bear izan zuan bere burua. Berrak asko erakusten du. Goizero zer-jan arkitzen bazan ere, ez ñoren mende. Bakarrik munduan asi zanean, —berak noiztik jakin ez— gazterik asko, bere aalez billatu bear izan zuan bizimodua. Ta atxituta ere errez laga, beti esku-utsik ibilliarren. Jainkoak bearra berditzen duala baleki bezela ibiltzen zan. Txoriaren irudi berbera zan.

Aita-orde ona izan lezakean: «Akulamendi» ontziko sukaldaria. Batzuek «ardo berritxua» edo ardiek atzetik baba bezela, erritalari purrukatua zan.tarteka, «pillosopua». Ikusi dezu, irakurlea, gazta gordetzeko bae burniarizkoa? Ba-dabilkitzu eltxoa gora ta beera barrenen sartzeko txuloa ezin somaturik. Alako batean dzast! sartuta ba-doa gaztara. Ikusi dezu eltxoa sarten? Ez dezu ikusiko ba-ateratzen. Egiñalean ibilliko zaizu biraka alperrik. Ezin geiagoan emango dio egari. Eta bertan ezin aterarik geldituko zaizu.

Alaxe izaten ziran sukaldariaren gogapenak. Eltxoaren gisa buruan sartu, baño bein sartuz geroz «akabo» aien ateratzea. Aren zalapartak gora-beera, oso biotz-bera zan. Biotz-ikutua izaten zuanean, maitalea zan;

gizona eme, ollarra ollo. Benetan, Poli ain aldakorra izan ez balitz, sukaldaria leukake aita-orde on-ona.

Ez aita, ez aita-orde, baño bai aita... giarreba. Bera bizi zan «aparteko» mundu artan, tokiari muxin eta jendeari iges egiten zien. Baño neskatx polit batek, denboraz... denboraz... biotza beregana lotu zion. Orra Gaztelu zaarreko lo-zulotik nola aldatu zan, ibillian-ibilliz, Elizondoko etxe ezfitsura.

Ene Jainko maitea, munduak zenbat joan-etorri eta zenbat gora-beera izaten dituan! Polik, lurlean nork begiratua ez izanarren, ba-zeukan zeruan bere Aingeru Zaindari ona. Gauzak nola izaten diran: batera ta bestera ibilli, ta atzenean ez mugitu-tokira erori; erori sagar eldua. Donostian bizitzen asi ta Donostira ez konduta etorri. Juanbeltz gizajoa!

Mutil onen bizitza, noski, atsegiña da jakiten. Kristau guztiak ez gera berdiñak: batzuk onak, besteak gaiztoak; batzuk alper, besteak langille; batzuk apal, besteak nabari; batzuk koldarrak, besteak ausarditsuak... Nolakoa ote zan gure Poli? Irakur ezazu asi-itx oni darraikiona.

EGILLEAK

POLI

Nagiak kendu ta errenka atera zan eguzkitara. Begiak igortzi, bi aldeetara so-egin, eskuak sakelean sartu ta ganoraz abiatu zan mendian beera Gaztelu zaarraren ondotik. Bizkarra belar-tximaz josia zeukan. Bide-baztarretan arbolak ugari. Arunzko muturrera iritxi zanean ortziko argiari ezkur-alea zitzaion. Orduan amabost urte zituan Polik.

Poli umezurtza zan, oso pizkorra mutilla. Ba-zirudian —ezin ditekena— noizbait ogei urte izan ta, geitu bearrean, gutxitu egin zitzaizkela urteak. Batzueri arpegiko azala kendu ta bost urtez aurreragokoa agertuko balitzaie, Poliri bost urtez geroagokoa ageri. Biurria mutilla; zer galazi uratxe egin bear. Norbaitek, mendian beera, «agur, mutil» esaten ba-zion, ezta erantzun ere. Bera ez zan mutilla. Bere adiñeko mutillak, guztiak gutxien zituan eta utsagatik zartakoa eman. Bein mutil batek neska bateri taba ostu. Neska txikia negarrez. Polik mutillari zartako bat eman eta taba neskari biurtzea agindu. Aal izanez geroz, noiznai jaten zuan, ez zuan otorduetako garai jatorrik; lo, edozein baztar ezkutuan. Inork begiak itxita ikustea nai ez. Lana, nai zuanean. Batzuetan, kaieko arrikatz puska aundiak zankoz bultzatuaz uretara bota, gauzez; ta urrengo goizean larrubizirik murgildu, arrikatza atera ta saldu egiten zuan. Bein suge bat arrapatu zuan, txapelan sartu, muturra lotu ta uretara jaurtikita bertan itoazi. Urrena beste mutil bateri txapela kendu.

Goiz artan Poli itsas-bazterreko arrietara jetxi zan. Ura bare-bare zegoan. Poli aitz baten gañean jarri zan urari begira. Poli txikia ta bere errañua bi, esan zitekean. Eguzkiak ondo argitzen zuala-ta, beeraño ikusten ondoa muskar-margoan; barrenago ta illunago. Urpeko arriek baziruditen palaxtaka uraren ibillerarekin. Uraren zola oso polita, itsas-belarra apaingarri. Txalburuak añako arraitxoak arri-azpitik atera ta egiñaletan biurtzen ziran. Beste buru aundi beltzak, bildurtiagoak, baziruditen zearka begira ere bazekitela, karramarro bat ozta-ozta urpetik lekorera asi zan. Atzeko anak atera zituanean bertan geldi eguzkitan arrian gora. Karramarroa busti-berria ta diz-diz egiten.

Arri aiek Polirenak ziran. An lapa ugari izaten zan. Txoko artan baziran zuloak, exeri ta etzatokiak. Poli itxuan ere ibilliko zan arritik arrira etxean bezela, baldin noizbait etxean ibillia zala esatekoa ba-da. Gordelekuak ere bai. Inor arri aietara joaten ba-zan, antxe aldean egongo zitzaion aldegin arte. Arrantzalaren bat arrantzan asten bazan, arrantza

luzea izanarren, ez zitzaion joango arek kanabelak-eta jaso arte. Ta onun-tzean bere ondoan igarotzen bazan, begiratu zorrotza egingo zion gizona bazan ere. Ostutako kare ta arriekin egindako etxearen jabeari bezin berea zitzaion toki ura.

Polik laban zaar kamotza sakeletik atera ta lapak biltzen asi zan. Labanari ortzak txarrak zitzaizkion; jabeari bereak, ez. Toki eroso batean exeri ta lapak ustualaten asi zan. Utsak, uretara. Batekin karramarroa izutu ta itzulipurdika sartu zan uretan. Bestetan aidean bota ta labanarekin jota tokitara bidaltzen zituan. Bat ur sakonean txirri-pilika nola ondoratzen zan begira zegoala, aldean atzaparrak mugitzen ikusi. Mulko illun bat zan. Buru aundia ta atzaparrak, besterik ez. Olagarroa zan.

Polik labana utzi ta ondoko arrira joan zan. Oin bateko oñetakoak kendu, galtza iztarreraño ekarri ta zanko zuria zintzillik utzi zan uretan sartuta. Olagarro beltzak zanko zuria ikusi. Olagarroa asi zan zankoagana. Gero-ta argiago ikusten olagarroa. Itsusia zan. Iguingarria. Buru-begi aundi ta ezurrik gabeko anka biguñak. Ez dakigu arrastaka ala igari ote zetorren. Olagarroa mutillari bertaratu zitzaion. Mutillak zankoa pixkanaka atzera ta olagarroa aurrera. Zankoa ur-azaleraño ekarri zuanean gelditu zan. Olagarroa aurrerago. Mutilla geldik. Olagarroa erro bat luzatzen asi zan. Mutilla geldik. Otza nabaritu zuan iztarrean. Erro nazkagarri bat itsasita zeukan zankoan. Erroak nonbait tira egin ta Poli irristatu. Eskerrek ipurdiak beerakoan arria topatu zuala, bestela uretan zan. Poli bildurtu zan. Labana beste arrian zegoan. Ezin araño joan. Baño Polik bazekian labana izan ez-izan berdin zuala, labanak ezin dezake errorik moztu. Polik izugarrizko oñazea nabaritzen zankoan. Negar egiteko gogoa etorri zitzaion. Poli bakar-bakarrik zegoan alde artan, olagarro ikaragarria ez beste.

Une batean, amabost urteko mutillak, sakela arakatu ta poxpoloak atera, oso larrituta. Oñaze-karraxia atera zuan. Gero bi poxpolo batean piztu ta erroari alderatu zizkion. Erre-soñu garratza nabaritu. Larru zurian odol-orban ugariak azaldu. Olagarroak erroa askatu.

Poli Donostian jaio bearrean, txinatarren artean jaio izan balitz, itsaslapurra. Oraindik pataria (kontrabadista) izan zitekean: Lizarraga apaiza ta Santa Cruz jenerala bezin zuzenki.

JUANBELTZ

Txapela aurreko aldera, kopetilluna, sudurra ta kokotza ausarki. Ez zan argala, lodia gutxiago: giar utsa zan. Begi txikiak zuri-zuri ikusten zitzaizkan barrengo begi-ondo beltz artan. Iñoiz irudiz ikusi izan degun Judas mutur-beltzaren begiratu zorrotzeko gizona. Ta Judas ere arrantza-lea izana. Baño ezin izan aren gaiztoa. Bein urizaiari labana atera zion. Ta kaiean iñork beste orrenbeste iñoiz egin ez bazuan, e gia da ere ez ziola sartu ta lanerako labana zuala.

Juanbeltzek ez zuan beñere parrik egiten. Itz gutxi ta geienean txarrak. Juanbeltzekin eez zan txantxetan ibiltzerik. Juanbeltzek ez zuan iñorekin itzegiten nai ez zualako; besteak ez zuten Juanbeltzekin itzegiten bildur ziralako. Ezta aldean irri-santsorik atera, Juanbeltzek beretzat ar zezakean, ta maizegi jartzen zitzaion buruan berarentzat ari ez ote ziran. Juanbeltzek gorrotoa zeukan kaieko guztientzat.

Kaiean bizi zan, baño ez zan iñorekin bizi.

Zakarra gizona. Juanbeltz, erorian daukazu gerrikoa. Ta zuri zer? esango zizun. Ta alako grin gaiztoko gizona kanpotarrak txalupan egurasten ibiltzen zitzaizun. Kaieko jendearekin ezin aditu ta kanpotar eguraszaleak gozatu, alajaña. Bein arengana zana, noski, ez zegoan bere etxebidea jakiteko. Ta askotan urrutiragoko asmotan etorri zana Santa Klarara joan-etorriarekin naikotu egiten zala egingo nuke. Nor ausartu alako gizonarekin itsasoratzen! Lanaren saria eman bear ziotenean, txuxen ordaintzen zioten, noski. Bestela, bi laguntzat amarna kuarto asko zala? Ea nai al zuten diru orrengatik etxeraño bizkarraren gañean eramatea.

Moalla-arriaren gañean jartzen zitzaizun kanpotarren zai. Txapel-muturraren azpitik urrutira begiratzen zuten aren begi txikiak. Bakarrik egoten zan, xigarroa ezpañetan. Noizpeinka xigarroari tira ta zuk itzalita egotea usteagatik, alako surik gabeko paper beltzari kea ateratzen zion. Ezta itzegiteko ere abotik kendu. Tankera onetan, Juanbeltz itsaslapur euskalduna esango zenuten. Ta ez dakigu lapurretara nola ez zion eman.

Egun aietan ur-azpiko lanak ari ziran egiten kaiean. Urpekari edo buzoa igota, guztiek aldegiten zuten lergaiak lertu bear zuaneke. Alako batean, danbada batez, ura irakiten bezela jartzen zan eta arri batzuk azpitik azaleraño ezik uretatik kanpora ateratzen ziran. Orduan Juanbeltz laisterka asten zan eskalleretan. Arrai batzuk tripa zuria gora azaltzen ziran, illik;

besteak, zoratuta, irabioka joaten ziran eskalleretara beren gorputzak uztera. Ta antxen topatzen zituzten Juanbeltzen beatz arrapariak. Arrai gaxoak ematen zioten lan gozagarria! Ez zantze este iñorentzako tokirik an. Antxen egon bear zuten goien jeisten ausartu gabe. Arraitxo gaxoak zoratuta ikustean, arek artzen zuan atsegiña.

Baño Juanbeltz ona al zan ala gaiztoa? Kaieko jende guztia aren bildur zan, egiteko txar aundirik egin ez bazuan ere. Biotz oneko gizona agian? Juanbeltz Onegintza-gurutzea irabazita zegoan uretatik bost mutil koskor, bost txandetan, bizirik ateratzeagatik.

Juanbeltzeri kaietarrek abegi ona egingo balioteke, agian ez litzake orren zakarra izango, zioten batzuek. I ta ni orren bakarrik utziko ba-ginduzkete, ez al lizaiguke bekaña illunduko? Oakio ba, besteak. Baño egia esan, Juanbeltz utzi al zuten ala Juanbeltzek besteak utzi?

Artean, bost mutil koskor uretatik atera. Alde batetatik gizon gaiztoaren itxura zeukan, iduri txarreko gizona. Ta izugarri izateagatik, ez al zitekean biotz-bera izan, edo-ta, ez al lirake zenbait gauza biotz aren bera-garri?

Auzi au erabaki dezagun mutil koskorren aldetik. Mutillek Juanbeltz kaiean ikusten zutenean, alkarri salbatzalea zettorrela esanaz, tximistaka abiatzen ziran begitaratu orduko.

Juanbeltzek bi duro artzen zituan mutil bat uretatik atera-bakoi-tzean.

TXALUPA MADARIKATUA

Txalupa zuria izana zan, baño oraindik osoro itsusitu gabea. Jabeak illeko oial gorria ipiñi zion atzean ta bi aldeetara, kanpotarrak exeritzeko tokian. Kai guztian iñortxok ez zuan alako apaingarririk bere txalupan. Egia da bein aren antzeko oiala aiuntamentuko balkoitik ezkutatu zala.

Txalupa luraña zan ta ondo txukundua. Kaieko txaluparik onena zan. Onen politasunari eskerrak ez ziran ainbeste ikaratzen jabearekin. Jabeak izutzen ba-zituan, txalupak etorriazi. Polik gorrotoa zeukakion txalupa areri. Oialez estalitako txakur polita emakume itsusi baten besoetan iruditzen zitzaion.

Nola izan zitekean Juanbeltzek aren txalupa polita izatea? Polik ezin zuan iñola ere biak alkatu. Alaba lurañ polit baten aita zala esatea bezela. Juanbeltzeri ez zegokion alako txalupa politarik! Zergatik kanpotarre-ri bere atsegiña balu bezela txalupa ura erakutsi? Kaieko guztiek ba-zekiten jabearen biotz beltza.

Juanbeltz besteen janzkiekin jantzita zebillen. Juanbeltz txalupa arekin ez zan Juanbeltz ta Polik ezin eraman beste itxuran azaltzea. Jakin zezatela nor nor zan.

Ta txalupa, zertarako Juanbeltzekin alkar-adituta ibilli? Orra nondik zettorren Poliren txalupaganako gorrotoa. Polik edozein kristauari izan zezaiokean bezelako gorrotoa zeukakion txalupari. Txakurra izatekotan akabatuko zuan. Txalupa madarikatua! Aiek ez ziran alkarrekiko jabe ta jabedunak! Juanbeltz ijitoa zan ta txalupa etxe on batetik arrapatutako alabatxoa. Orain Juanbeltz zan madarikatua.

Poli begira zegokion txalupari moallatik. Txalupa neska lirain baten antzeko igidura zerabilkian ezker-eskubi izena busti ez busti. Juanbeltz moalla-arriaren gañean exerita zegoan. Poliri judua iruditu zitzaion Juanbeltz orduan, alabari iñoren galbidean ibiltzen uzten diotenetakoa.

Polik amorrus begiratzen zion txalupari. Ai, bere eskuan baleuka! Zenbat-eta txalupa ariñaño ibilli uretan, asarrea areago. Juanbeltzek begiratzen ez zionean, besterik eziñean, txistua botatzen zion goitik beera gorritzako oialari. Txalupa iseka, alegia. Ta ondotoxko zikinduko zion oial gorria, baldin Juanbeltz egon luzearekin kezkatzen asi ez balitz.

Polik igarri zion, baño ezta mugitu ere. Alako batean jaikita ba-dator Juanbeltz Poligana. Gizonak ikusi zezakean egiteko txar ura, baño mutilla

bertan bildurrik gabe. Polik ederki eraman gizonaren aurrez-aurreko begiratzea.

Poli uretara botatzen, ausartuko al zan? Ez bi duro irabazteko asmotan, noski. Irabazi, irabazi, nork irabazi zitzakean ondoen? Juanbeltzeri ez zitzaion orrelakorik bururatu, amorrutatuko arpegiarekin begiratzeagatik.

Zer bear dek emen? ta legorrera bultzatu zion.

Polik atzera egin zuan erori gabe. Berdin begiratzen zion Juanbeltzeri:

Aldegintzak emendik.

Ta nekez bazan ere, abiatu zan mutilla asko larritu gabe. Poli nekez, Juanbeltz geldik areri begira. Gizona exeri moalla-arrian; mutilla, aldegiña.

Zer egin erabaki zuen. Artu bear dezute, biok-ala-biok. Txalupari ez egitekoren bat egiten ba-diot, ez du atsekabe txarra artuko! Gau artan bertan omen zeukan egitekoa. A zein bururapen ederra.

Gaua etorri zan, ez Polik nai bezin aguro. Egun artan berandu zebillen Poli kaiean. Bestetan illundu orduko asten zan Gaztelumendian gora. An, Gaztelu zaarreko txoko batean egiten zuan lo, beste iñor askorik mendi guztian ez ba-zan ere. Zulo artan gordetzen zituzten lerga-aleak soldaru prantzesen danbagoñentzat, azkeneko jabeak; orain, berriz, Poli beste jaberik an ez zan. Lotarako belar legor pilla zuan oea, udara ta negu.

An zebillen Poli, kaiean, berandu, abagunearen zai bere egitekoa egiteko.

Izugarrizko amorrua eragiten zion txalupak. Ta guk uste gaizkiñek norbait il bear dutenean, amorrutaz beteta egoten dirala il-aurrean, naiz-eta lapurreta egin nai.

Azkenik Poli eskalleretan beera asi zan. Zerbait jetxia zala burua atera zuan lurraren parean ta bi aldeetara so-eginda txaluparatu zan. Bai bat-batean asi. Juanbeltzen txalupa zuria zala-ta beste edozein baño obeto ikusten. Illuntasunean batetik bestera saltoka azkarrik zebillen. Oraintxe lepotik, edo sokatik elduta moalla-aldera ekarri zuan. Moallan lanak egiten ari zirala, bi burni-puska zeuden parean arrian sartuta. Polik sokamuturra burni aietako bateri lotu zion. Txalupak ez zuan txintik ateratzen, noski; ba-zirudian bildurtuta zegoala. Polik, nekez bazan ere, moallatik ateratzen ziran bi burnien azpian jarri zuan txalupa, doi-doi. Txalupa loturik eta burni-besoak gañean gelditu zan, beraz. Orduan burniaren gañean oña jarri ta soka baten bidez kaieko argitara igo zan. Pixka bat etzanik, berealakoan egin zion aldez bestea kai-aurreari ta illunpean sartu zan.

Gaztelurako bideak amalau aldiz bira eman-bearra zeukan. Polirentzat bederatzi, berak ainbeste joan-etorritz egindako bide txigorretik.

Pixka bat gelditu zan, ez zan osoro lasaitu, nai zuana eginarren, amorruguztia ez zitziola ustu, alegia.

Gaua ederra zan. Arbol luze aien buruak goi zeuden. Ostoeak alkarrekin sortzen zuten soñu «epela» ixiltasunaren otsa esan zitekean. Polik goia arrapatu zuanean izarrak erruz ikusten. Egiteko ura egin ez balu, Poli begira egongo zitzaien zuloan sartu-aurrean.

Urrengo goizean egun berriak argitzen zituan Gazteluaren orma zaarrak. Gaztelu-gaña aspaldian lurra jota zegoan. Ta eguzkitan leioetatik zeruko urdin puskak ikusten ziran, mukizuek galtza-zuloetatik ipurdia ageri duten bezela.

Len ere ikusi genuen Poli belar-tximaz josia Gaztelumendian beera. Gaur goitxo zebillelarik zuzen abiatu zan kaiera ots eta zaratak asi baño len. Orain lasaitu zan, an zegoan berak nai zuana, amorrua ustu zitzaion ta joan zan.

Itsasoko ura aunditu zan gaua bitartean. Txalupa burnien azpian artu ta gero-ta aunditzen zihoan bidez sendoago eusten ziola, azkenik ura gañezka asi ta berealakoan beteta txalupa gaxoa ur-azpian zan. Lotuta zegoalarik, egaztia mokotik zintzilik ematen zuan, edo-ta, zakur illa, iges egin eziñik ilda ere kateari lotuta zegoana.

ISKANBILLA

Kaiean izugarrizko iskanbilla zuten. Juanbeltzek, okerreko ustean, Bonbollo jo ta tiñako baten barruan exeriaz zion. Gizajoa, ateratzeko larri ba-zegoan, ez zioten askorik laguntzen Juanbeltzengandik zetozkion muturrekoak. Ta arras zanpatuko zuan tartetu ez balitz beste itsastar jendea. Baño alako batean bere burua libratuta, nos asten da Bonbollo Juanbeltzeri ordañak ematen.

Oraintxe berriz borrokari lotu zaizkio ta biak ere artu-eman pizkorra darabilkite. Bonbollo gizajoa, txaluparen ondoratzearekin zer ikusirik ez zeukana, egiñalean ari da lengo bildurak aztuta. Bonbollo zan len ere Juanbeltzekin asarretuta aurea eman zion kaietar bakarra. Ta orretxengatik uste bera zala txalupari egiteko txarra egin ziona. Amorrugu guztia-ekin ekiten zion Juanbeltzek.

Orra ba, tartekoeri aldegin-bearra etorri zitzaie, bi gizonak zartakoka bizi-bizirik. Biek arpegia odoltzen asia zeukaten. Juanbeltzek ortz zuriak agiri zeuzkan, Bonbollo menderatzeko bidean zijoan. Non etortzen zaion Bonbolloren emaztea, emakume lodia, atzetik. Areri berriz bultzatu ta uratik urruti ari ez zirala, orra Bonbolloren andrea, zanaren gizena zala, putzura erori. Ordea, bultzatzerakoan atzera biurtu zala-ta, zartako ederra eman zion Bonbollok Juanbeltzeri arpegian.

Orduan, bai, orduan! Goian gizonak borrokan, beean emakumea uretan igari egin eziñik. Kaieko emakumeen karraxi ikaragarria! Errizaia laisterka etorri zan. Batzuek ondoko txalupa artu ta Bonbolloren andrea-aren arrantzan asi ziran. Besteak errizaiari lagundurik borrokalarien artean pakea egin nai zuten. Andrea, naiko ur gazia edanda ba-zan ere, azkenik ito gabe igo zuten txalupara. Juanbeltz, ordea, ezin guztien artean baretu. Errizaiari asi zitzaion joka. Eskumakilla altxa zuan. Nekez ba-zan ere, besteak asko zirala-ta, menderatu zuten. An eraman zuten errizaia ta beste iru laguneren artean giltzaperera. Andrea bi besotik elduta eskalleretan gora zekartela, orduantxe gogoratu Bonbolori. Ta senarrari otzak ondo kendu ba-zizkieten, emazteak ez zuan ezagun arpegian gorritasun aundi-rik. Ura itxura! Aiek gonak.

Juanbeltz gizajoa, Bonbollok txarkeria egiña uste bai zuan, giltzapean sartu zuten, bera. Donostiko kaiak atsedena-aldi polit artu zuan. Zenbait kaietar, aren bildur ziranak, ederki lasaitu ziran ta sekulan Juanbeltz aterako ez ba-zuten ere, naiago. Juanbeltzen itzala kenduarekin baz-

tarrak alaitu ez ote ziran. Ala ere, txalupa ur-azalean jarri zioten barrengo urak ondo ustuta ta bear bezelako tokian lotu.

Ba-zirudian jabea giltzaperatu izateak min aundia eman ziola txalupari.

Iñork ez zuan txalupa ikutu, ezta bein ere, Juanbeltz atek itxita zegoan bitartean. An egon zitzaion zai iru egunean. Jabea zanaren erre-txiña zala ere, ez zuan iñorekin joan nai izan. Senargaia kanpora joan-be-rra izan eta beste iñorekin ibilli nai ez duan andregaia zitzaion.

Poliri eskerrak, bada orduantxe iru eguneko jabetza izan ba-zeza-kean ere, ezta txalupa ikutu. Errezegia zitzaion Juanbeltz kaiean ez zala. Beste edozein mukizuk ori bera egin zezakean, non-eta gertatutakoaren bildurrez, beste edozeinek jostatze gogoa kentzen ez ba-zion. Poliri ez zitzaion oraindik joan lengo amorrua. Beste egiteko txarren bat egingo zion, baño ez Juanbeltz giltzapean egon bitartean; bieri adarra jo, alegia. Txalupak ernegazi egiten ba-zion ere, bere jabe ta guzti ekingo zion, ez bakarrik. Ez uste zenbait kaietarrek bezela bildurra zeukakionik. Bera ez zan koldarra.

Kaieko gizonen ez zioten antzik ematen ere gaiztakeriaren egillea nor ote zan. Ba-zekiten Bonbollo ez ala, Juanbeltzek ba-zala bezin segu-ru. Naiago zuten azalduko ba-zan, danak istillu gorrian jarri gabe. Bonbollorengana bezela beste edozeingana berdin jo zezakean. Besteen egitekoekin, zer zeuden ikusteko?

Gaiztoa nor zan? Kaieko mutileri galde. Aiek ez ziran illunduz geroztik kanpoan egoten eta are gutxiago jakin bear. Baño usaia, usaia, danak susmo batean egon, uste berberekoak izaki. Poli?

Noski! Artean, nor ausartu itzik ateratzen, larrua kenduko ba-zieten ere. Ez Juanbeltzenganako bildurak. Ez al zan Poli bildurgarriagoa? Bein arrapatuz geroz, baño nork arrapatu zitzaie ondoen? Ezta tutik ere, ez zuten aipatuko.

Juanbeltz gizajoak, batere itzik egin gabe, ia jateko gogorik ez, igaro zituan esi-peko iru egunak. Len beraganako uste txarra zutela sinistuta ba-zegoan, orain guztiek bere leptik parra egiten zutela jarri buruan. Ezin ba baretu, iñolaz ere, kaieko guztientzako gorrotoa. Ematu bearrean, txartu zitzaion barrua. Juanbeltz gizajoa bakarrik munduan. Gaiztoa ba-zan ere, baldin alakorik, a zer laguntza bere urkoengandik! Zearo gaizto-tuko zan.

Atera zan, utzi zuten; bizitza larriegia zitzaion. Kartzela batetik atera, bestean sartu. Ala ere, ezin utzi kaieko kaiola. Bertan bizi ezin ba-zan ere, beste non bizi? Gorrotoa, nai-ta-naiezko bizilaguna al zitzaion? Txalupa ur-azalean naiko garbi ikusi zuanean, ostera amorratu zan. Ez nai

bere txalupa inork ikutzea, ezta sutatik ateratzeko ere; baldin alakotan, erre zedilla. Nornaik ibilli al zezakean bere-berea zuan txalupa? Ez al zan berbera ikutzea baño geiago edo ainbeste baintzat? Zergatik bere aurrean ori egiten ausartu ez ta giltzapean zegoala aritu?

«ERRIA TXIKOTA!»

Poli bigarren txarkeria egiteko gai zegoan, zer egin asmatuta zeukan. Oraingoan ez zan txalupa bakarrik uretan sartuko. Oraingoan itsas-beerako lana izango zan. Oraingoan, noski, min artu min eman, gaizkitu gaitz egin, bear eta kendu. Juanbeltzen atsekabeengatik ez zion deus ajolik. Poliri lengo arenganako grin txarra zebilkion orain ere. Izan ere, ostera gorritz jantzita ikusi txalupa. Bai-ba, illezko oial ura jaso egiten zuan txalupa utzi-bakoitzean ta berriro azaldu zan lengo joritasunez. Berriz ere judu-alaba iruditu zitzaion Poliri.

Arratsalde artan amorro bizian zegoan Poli. Oi zuan armiarma-tokira joan zan, an Jaranako auzko muturreko txoko batean. Maiz bota oi zizkan egoak kendutako euliak armiarma buru-aundiari. Ta nik uste Polik ematen zion janarekin zegoala aundituta. Baño arratsalde artan, zegoan amorratuta zegoala, ateraldi batean zapaldu egin zuan mamorro iguingarria.

Polik bi gauza bear eta ala gertatu: Juanbeltzek urrengo eguna arrantzaz-eguna izatea ta arratsean itsas-beera izatea. Erremientak eskuratuta zituan. Oraingo lana ez zan lengoa bezelako lan arin ta errexa izango, baña ondorenak ere ez ziran izango nolanaikoak, nai bezela ateratzen bazitzaion beintzat.

Zazpitan zan itsas-aundia. Bederatzietarako, noski, txalupa burnibarraren azpian jartzeko ainbeste beeratuko zan. Uraxe garai ederra zan, ez zan oso berandu etzatokira joateko ta ordu artan ezta inor ibilliko kaieko baztarretan.

Ez, ordea, nolana etortzen arratseko bederatzia. Poli, batez ere, erriko kaleetan ibilli zan, kaiekoek gutxiena ikusi zezaten. Kaleetan jendea urritzen asi zan, ordea, ta Polik bakarregi ikusten bere burua. Batera jo ta bestera jo, ezin ba inon susmo txarreko begiraturik gabe ibilli. Orrek eta egin bear zuanak larrituta zeukaten. Joan zan Gaztelumendi-beko zuloa. Mamelena lantegitik arrapatutako tresnak antxen zeuden. Ta zai, bertan.

Azkenik atera zan. Aalik-eta ixillena uretara jetxi ta, arinka, Poli bai zan mutil bizkorra, gure txaluparen gañean jarri zan, zankoaren azpian etsaiaren lepoa artu balu bezela. Argiek txirrist egiten zuten uretan eta, urak mugitzen zituala-ta, alako murmurra egiten zuten txalupak alkarrekin jotzean. Arrauna uretara erorita, argiak dantzan.

Polik, urkamendira bezela, lengo tokira eraman zuan txalupa. Jarri zuan burni-barraen azpian. Muturreko sokarekin, lenbizi bira bat eman ez, burni bateri lotu zion estu-estuan.

Illunpeko lan artan ixil-ixilik ari zan. Ez al zitzaion bururatuko Juanbeltzeri, lengoak ikusita, txalupari gauez ikustaldi bat egitea? Izkutu artan, zegoan bakarrik zegoala, arrapatzen ba-zuan! Poli pixka bat bildurtu ez ote zan. Ta santsorik nabari ote adi-adi gelditu zan Poli. Ain ixilik ere, euri-tantoak, asiberriak, banakakoak, garbi nabari, obe, are gutxiago etorriko zan Juanbeltz.

Ta euriari sendo erasota, ondoko txalupa aundiari bilduta zegoan aize-oial zaarra kenduta, aterpeko lana izan zuan Polik oiala bi burnieri lotuta. Astiroko lana, noski, itsasoa ondotoxo beeratu arte ez bai-zuan osoroko lana. Ala ere, tostak kendu ta lasaiki aztertuaz, zuloa non egin erabaki zuan. Asi zan ba erdi-aldean.

Euria gogotik ari zuan. Bizkar-gañeko oialean atabal-otsa polita. Bein baño geiagotan etorri zitzaion Poliri txistua jotzeko gogoa; baño Juanbeltz etorri-bildurrak ixilerazten zion. Uretan ere zipistiñak ugari. Ustegabeen Poli alde batera irauli zan. Bai-ba, txalupa muturretik lotua zegoanez, itsasoa beeratuta, txalupa zintzilik asi zan ta Poli ta txalupa iraulka asi.

lana bukatu-mugan zegoan, ordea. Barrikote kortxoarentzat añako zuloa zijoan. Kanpotik antzeman eta ez omen zana rtaz geroz zulotik ura sartuko. Txalupa naikoa altxata zegoala, alegia. Tresna zorrotz batekin azpiko alderaño zulo txikia egin zion. Ezta ur-tantorik ere. Orduan lanari gogor ekin eta amen beteko osoro zuloa idekita zegoan. Kortxoa seboaz igortzia sartu zuan, doi-doi; ez estuegi, berez askatzeko eran; ez lasaiegi, bereala joan ez zedin. Artan arkituko zuan ba lanaren saria, antxen oker ala zuzen, arekin bai ala ez, galdu ala irabazi, uts ala asma.

Azkeneko ikutzeak eginda, tostak gañean jarri ta oial zarra kendu egin zuan. Urrena egitekorik arduratsuen egitera jarri zan: soka-muturraren korapilloa askatu ta poliki-poliki txalupa uraren gañean uztea. Ez, ordea, bat-batean, kortxoa atera ta ura sartzeko. Burniaren gañean zutik jarri zan ta, soka lenbizi bira eman bai zeukan, korapilloa askatu ta soka irrstatuz, Polik beti apur bat gora tiraka, plaxt gelditu zan. Kortxoa ezta mugitu ere. Ordurarte, beintzat, Poli pozik. Txalupa lengo tokira eraman eta lotu, aize-oiala bere zuloan sartu, ari ez bai zun euririk, ta resnak berekin artuta, naiko berandu, abiatu zan. Mamelenako ate-aurrean utzi zituan erremientak. Ez omen zan lapurra. Juanbeltz ezere egitea ez zala txarke-

ria. Ta tresnak atzera biurtuta bere burua zintzo ikusi. Ai, kortxoak Juanbeltzek txalupa artu arte iraungo balu.

Urrengo goizean, len txalupa itota ikusi nai bezela, tente ikustea nai. Ta ala egoki. Orduan kortxoa gogorregi sartutako kezka asi zitzaion. Ta onetan ari zala, kai-aurrean, goizeko eguzki epelean, ba-dakus Polik Juanbeltz datorrela. Mamelenako lantegia ideki gabea zegoan oraindik. Antxen zeuden, utzi bezela, Polik gauean lagatako tresnak. Iñor askorik ez zebillen.

Beste aldean, itsasontzi aundi bat itsasorako gertutzen ari ziran.

Poli oso poztu zan Juanbeltz ikustean, poz eta bildur naste. Aretxek zeukan ezin-egona gertatu bear zuanarekin. Iraungo al zuan kortxoak itsasbarren erdira arte? Ez ote zan gogorregi egongo? Ta Juanbeltz zetorrela ikusi bezela, antzematen zion uretara joanda nola ibilliko ote zan.

Baño, onetan, non ikusten du Juanbeltz makurtu ta Mamelena-aurreko tresnak jaso ta, eramaten. Aretxeri sartu zitzaion amorrua! Berak utzitakoak Juanbeltzek eraman. Bereak izan balitu ez zitzaion Juanbeltz geiago asarretuko. Ta Juanbeltz tresnak eskuan aidean zijoala ikarragarriko begiratua egin zion txikiak gizonari. Baita gizonak mutillari. Baño Poli geiago. Orduantxe ez zegoan egiña damutan.

Moalla-koxkan jarri ta begira gelditu zitzaion Juanbeltz arrantzarako gertu bitartean. Sartu zituan tresnak, arri aundi bat ere bai, soka batekin lotuta putzura bota oi da arrantza bitartean txalupa joan ez dedin. Bera ere sartu zan. Orduan Poli korrika asi zan kaiari alde beste egiten, kanpoko muturrean jarri ta zer gertaren zai, alegia. Pixka bat bildurtu zan ain-beste gauza txalupan sartu ta ondoratu ez zanean.

Ba-zetorren Juanbeltz arraunean arrantzarako. Poliren tokitik ikusita ura berdea zegoan. Parean jarri ziranean biek alkar ikusi zuten: batek beetik, besteak goitik. Polik batere bildurtu gabe begiratzen zion, iñoiz geiago etorri bear ez balu bezela.

Zijoala Prantzira nai ba-zuan arrantzan, beretzat kalte! Ta artan zeudela, arraunlaria urrutiratzen asia, txalupa berriz nagitzen asia, non ikusten duan Juanbeltzek ura erruz zetorrela txaluparen barrenean. Ta lenbizikoz zuloa billatzea bururatu bai zitzaion, etorria ain aundia zala-ta, betarik ez eta itxi-eziñean, aalik-eta legor-aldera azkarrena arraunean egitea otu zitzaion. Baño txalupa uraren bidez gero ta aztunago, ezin ba aguro ibilli. Ta txalupa beera bezela ura gora zetorkion Juanbeltzeri. Azkenean, barrengo ta kanpoko urak bat egin zuten, arraunak uraren gañean gelditu ta Juanbeltz, etsita, Poliri besoa altxata, igari asi zan. Areri jarritako gorroto ikaragarria oztuko al zitzaion! Poli aal guztian begira zegokion

gozatuaz. Ta nekez, biraoka, zetorrela, bere burua baño mutillak errexago salbatzen zituala esateko gogoia etorri zitzaion.

Juanbeltzek arrizko eskallerak arrapatu zituanean Poli aldegiña zan. Igo zan, igarilari gajoa, blei-blei egiñik, jantziak ura txirrioka zeriola, sake-la bat kanpoan. Ta urruti xamarrera Poli oarturik asi zaio ara aldera. Pixka bateko an zan. Ta Poli ordurarte korrikarik egin gabe ibillia, asi zan bere aldiko, batez ere Juanbeltzeri barrenen gelditu zitzaion sakeletik labana ateratzen ikusi zuanean.

Ta an zijoazen biak korrika Juanbeltz atzetik labana eskuan. Jendea begiak zabalik gelditzen zan. Urizaia ezta mugitu ere. Juanbeltzek arrapatzen ba-zuan bi puska egingo zuan. Arrikatz pillia aundi bateri biraka asi zitzaizkion batak besteari segika. Jaranko emakumeak, oartuta, guztiak batean karraxika asi ziran.

Jendea asi zan biltzen. Poli bizkorra ba-zan Juanbeltz ez zan askoz txaragoa, edo amorruek egingo zion bestela.

Arrikatz-pilla utzi ta ateetara abiatu zan Poli. Baita Juanbeltz ere, ta ez urruti. Ta orra, Polik bere burua oso larri ikusita, ateetan zijoan itsasontzi aundira, len ikusitakoa, ikaragarrizko salto aundia egin zuan. Poli ertzean erori ez-erori gelditu zan; Juanbeltz, berriz, moallako ertzean berdin, artea orain naikoa zabaldua. Poli atetxo batean burua sartuta korrika ezkutatu zan ontzi-barrenean. Juanbeltz, labana eskuan, aren irabio ta biraokak.

Ontzi ederra ganoraz abian. Atze-aldetik ura arrotuta, apar zuria gañezka. Makinaren burundara. Ontzi sabel aundia. Gizonak gañean korrika. Erria txikota! Zabalera atera da. Eskubi-aldera bira eman. Itsaso aundiari begira dagokio. Kea. Txistua. Atzeko aldea jetxi ta aurrekoa altxata ba-dijoa. Izena ederki agiri du: Akulamendi.

BIZI-BIDE BERRIA

I, Txo, asi ai onoko patata abek laban zar orrekin zuritzen. Emen lana eginda bizi gaituk. Nik aña lan egiteako urtiak egin biariko'ituk mundu ontan. Zerta etorri aiz, jatera? Emen lana egin biar dik, lana! Ez da naikua alperkeriyan ta gaiztakeriyan ta lapurretan aritza. Juat'e al itzan eskola? Ezta batere. Artian ikasiyak ez duiñor gaizkitzen. Ai, nik ire aukera izan ba-niken! Baño laneako jaiua nunbait eta ez gegozkik ortatik gutxi-egiñak. Ago, ikasi biariko dek balantzaka gutxiyago egiten etxia pixkat mugitzen dalako. Nik aña urte itxasuan egiten ba'ituk ikasiko dek zutik egoten. Gazteek zarrak ezagutzen dituzte; zarreek gazteak ez. Arraultzak nola jate'ituk ik, moskol ta guzti? Ba'akik, lan egin eta bizi, eta jardun ongi! Lana eginda ere, bizitzia kosta. Baño, motel, patatak ondatuko'ituk.

Aiek ari ziraneko sukaldeia ez zan aundia, bi lagun alkarren atzetik pasatzeko ainbeste; aren aunditasunezko itsasontziek ez oi dute zabalagoa izaten.

Su-ondoko eskubi-aldera, ikaztokia; atzean, ontziak apaletan. Bi aldeetara, atek zabalik, itsasoari begira. Itsasontzi ura karga ematen dutenekoa zan; baita ere bost lagunentzako tokia ba-zuan, ontziko jendeaz gañera, or erritik errira dabilzantzat.

Sukaldaria gizon zartzen-asia zan, sukaldari ona ta berritsu xamarra. Sukaldari ona zalako barkatzen zioten aren berritsukeria ta, batez ere, buru-gañean zalako txano, txapel, ginbail zuri ura ibiltzeko griña. Alako pastelero-txapela ez oi dute itsasontzi aundietan baizik ibiltzen, baño Akulamendiko sukaldariak ez zeukan bere sukalde-jakintza iñorekin trukatzeko. Ta berak ala uste: berak zekianez gañera Akulamendi ez zala askoen moduzko ontzi kaxkarra. Orain an ari zan, zortzi-aldiko bizarrarekin, txapel zuria izana buruan okerka jarrita, bost beatzen ikatz-aztarna beltza ederki agiri zuala.

Orri Poli aize zabaleko txoria bere buruz kaiolan sartuta. Kristaba izan bearrean, egiazko txoria izan ba-zan, lenengoz goiak eta beak miatuko zituan, iñongo aterabiderik ote zan. Baño Poli ezagueraduna izan eta jakin antxen egon-bearra; ontziaren inguru guztian ur aundia, noski.

Ta egia esan, ez zegoan ontzian sartua damututa. Lana eginbearrak atsegiña ekarriko al zion? Poli ez zan ezere egin gabe ondo daudenetakoa. Poli beti zerbait egiteko griñak ibiltzen zuan; geienean gaizto-aldera jotzen, ordea.

Sukaldeko lana ez zuan txarra, zer-jana len baño ohea, baldin baite; ezta ere goseak ibilliko, gosea ez zuan beñere adiskide ona izan.

Soka aietan gora ibili aal ba-zitekean! I, Txo, iyo ai goiko muturrera, noiz esango zioten. Alako lana zitzaion gogozkoa. Bizi-bide berria, beraz.

Sukaldari ura parragarria zitzaion. Nolanako mutilla zala uste. Poli-ri bost ajola arengatik. Erritan zenbat eta geiago egin, parragarriagoa iduri. Ura kaikua! Ez zezatela angoek uste Txo nolanai ibilliko zutela. Danetara ere, sukaldariak kezka aundirik ematen ez. Ala obe.

Aldizka begi-illun egoten zan Poli gizajoa. Mundu ura txikiegia zitzaion. Berak ez jakinarren erri-miñaz zegoan. Donostia maite, nonbait. Kaleetako jendea, kaia, Gaztelu zaarreko lo-zulo maitea! Oraindik ere begien aurrean zeukan azkeneko ikustea. Urruti zijoala gogoratuta gora atera zan erria ikustera. Erria, ordea, agiri ez. Atzean egoten zan Gaztelumendiak aurea artu. Zein mendi ziran aiek? Itsas-aldetik ez zuten lengo antz aundirik. Danak atzera makurtuak ematen zuten. Eten gabeko maki-na-burrundarak urrutirago zijoazela adierazten zion.

Poli ez zan aundia, ezta zabala ere; baño osasun ederrekoa, bizi-modu artarako ederki gaitua. Ontziko oea ez zan oso leguna, baño Polik edozein txokotan lo egin zezakean. Ontziko mutilla jaikitzen zan aurrena, bearrez goizeko ordubitan; baño gure ontzian goizeko iru t'erdia baño lenago ez zeukan jaikitzerik. Orduan kapea gertutzen zuan bi opizialentzat. Opizial bat labak laurden gutxiagotan jeikitzen zan beste opizialarekin labetan txanda egiteko.

Ordu laurdeneko tarte orretan biek alkarrekin gosaltzen zuten Polik egin eta zerbitzariak ekarritako kapeaz.

Ostera oeratu ta sei t'erditarako jeiki. Bederatzi t'erditan gosaria ontziko guztieri, zer janarekin. Eguarditik ordubitako tartean lo-kuluxka ederra egin zezakean Polik. Lau t'erditan izaten zan bazkari jatorra ta geroztik zortzitako tia ta besterik ez. Tia Polik egin bear ta zortzi t'erditarako oera. Bidaztiek pasajeruek) sei t'erditan apaltzen zuten.

Txo, iriki itzak kontserba-kaja oiek. Urrena jartzak bakallua beratzen onenbesteko puskak eginda. Emen etziok denbora galtzerik i zakur-zulotan ibiltze'itzanian bezela. Egiñalak eginda ere naiko lana ba-ziok. Etorri-berriya aizelarik etzaut lan aunditara biartzen, baño saiatu biarko dek. Nik ire urteetarako edozein gizonak aña lan egiten niken. Lanak baño alperkeriyak geiago ondatzen dik gizona. Munduan jaiota dagoan guztiyak jakin biar likek ori. Jartzak ardua pronto. Ordia munduan burutik zuzen etziok sobra. Ta begiok arduari ur-tantorik sekulan bota neri aitzakiya eman ez dizadatekan. Ba'akik Txo gaju ori, janian jan eta lanian lan; baño nik uste'iat janerako obia agola i lanerako baño. A zer laguntza! Artian txotxa baño, aurre obe.

SUKALDARIAREN SAGARRAK

Poli bizibide berrira ia jarrita zegoan. Iñoren esanak egiten pixka bat ikasi zuan. Etxeko alkartasunera doi-doi asi. Sukaldariari lapurretan egiten, ozta-ozta. Polik maite zuan bizibide ura beti arriskoa bizi izanagatik.

Ur illunak ez zion len bezelako bildurrik ematen; odoi beltzak ez zuten len ainbeste ikaritzen; aizearen txistuak ez zion lengo larririk ekaritzen. Egia da ikusian-ikusiaz oitutzen zijoala, egonean-egonaz artara jartzen ari zala. Mariñelaren ogibide garratza.

Azkeneko ekaitzarekin gaizkitxo ibilli zan gure mutilla. Bi eguneko, etengabeko, gau ta eguneko balantza ikaragarri aiek arras ondatu zuten mutilla, oso dantzatu-bearra izan zuan. Makinaren gau guztiko zuzmura. Uz-azpitik lekorera aterata ontzi guztia dar-dar jartzen zuan errotaren burundara. Gaztelu zaarreko lo-zulo maitea gogoratu zitzaion, noski. Oeratu zuten, argizaia baño zuriago, ta bota zituan sartu baño geiago.

Diotenez, jaberik gabeko zaldia pillan ibiltzen diran lurraldeetan, piztiren bat alderatzen bazaie, guztien buruak alkartu ta atzeko anakak erakusten dituztela ostikoka asten zaizkio.

Alatsu, nik uste, arriskoak alkartzen dituala itsasgizonak; lagundu ezak lagundu dizaitekan. Bestetik, Polik nai ta nai-ezko lagunak zituan aiek.

Kazuelak garbituz batera Poli erri berriak ikusten asi zitzaizun, ez asko oriandik. Eguzkia, euria ta aizea len baño askoz obeto ezagutzen zituan. Alako itsastar arpegi jatorra artzen asia zegoan. Urrutiko itsas-bazterretako goizeko lañoak.

Ontziaren gaña miatzen ari zala, leio batetik beera kaleko jendea ikusi zuan jan-gela batean jaten: andre bat seme-alabakin ta bi gizon. Ara ta onera zebillen zerbitzaria. Zer jaten zuten begira zegoala, mariñel batek bizkarrean ikutua egin zion.

Kaxo motel, goazemak beera. Emen baño obeti egongo gaituk.

Lenengo izutuagatik asi zan arekin batean. Jetxi ziran mariñela ta biak, oak alkarren gainka, mariñelek lo egiten duteneko tokira. Exeri ziran aurrez-aurre beeko oietan. Mariñelak berrogei ta zortzi urte zituan. Nola dek izena, Txo? asi zitzaion.

Poli.

Gure itsas-errietako ontzietan ontzi-mutil guztieri Txo deitzen zio-guk. Ez adi, bada, kezkatu. Nik Nikasio diat izena, Armintza errikoa. Asieran Pinisterre deitzen nindutekan; baño denboraz izena laburtu ta orain Pirriste ez beste ez natxiotek ezagutzen. Eta pozik, motel.

Pirristek pipa piztuaz.

Nola konpontzen aiz sukaldariarekin?

Polik erantzun ez.

Ez akiok kasorik egin. Sukaldaria on utsa dek. Noski, berritsu galanta, sermolari bikaña ta zalapartazalea. Ez omen zion Akulamendiko sukaldaria baño ohea. Pozik artuko omen litekeek Ameriketara joan oi ditukan ontzi aundi orietako batean. Gau batean, iñork uste gabe, asi ukan karraxika: qq, argi-etxea aurrez-aurre geneukakelakoan ta illargi-punta izaki! Atzenean parra egin bear dik orrek esaten dizkiken gauzakin; baño badakik, i baño zarragoa dek eta adiñeko gizonak errespetua bear dik. Zenbat eta zarrago begirune geiago. Gaurko gazteek ez ikasi edo aztuta zeukatek jakinbear ori.

A! ta, ba-zeukat emen ogi puska tortillakin. Artzak, ik asko jan bear dek gizon indartsua egiteko.

Gaur igandea ta ez diagu lanik. Adizak, joaten al aiz mezetara?

Ez, Polik.

Ba joan egin bear da. Emen ez diagu nai degunean joaterik; baño aal dan guztian joan bear da.

Nik lagunduko diat. Musika atsegin al dek?

Polik buruarekin baietz.

Ta mutillak jan bitartean Pirristek oe-azpitik pilarmonika atera ta asi zitzaion jotzen Ni naiz kapitan pillto.

Atsegin al dek, berriro galdetu zion.

Bai.

Musika bukatu ondoren osteria igo ziran biak, len alkar ikusitako tokira. Gauza batek zeukan arriturik Poli. Pirristek bereala antzeman zion.

Ikusten al dituk mendi zuri aiek? galdetu zion. Oriekdituk Archangongo ondarmendiak. Zuritasun ori ez dek elurra, ondarra baizik. Orain Burdeosera giatzik. Itsasoko naigabeen ordañez, mariñelek onelako ikusgarri asko ikusten diagu. Nik onuzkero munduaren erdia ikusi diat. Baño tristia dek Eguarriak etxetik kanpora pasatzea. Ba-al dek pamilirik?

Ez daukat iñor, erantzun zion Polik.

Gurasorik ez?

Iñor ez.

Ba, mutil ona izan bear da.

Pirriste zalaren ona zan gizona, ez zitzaion oargarri Poliri. Guztietan giena arritzen zuana lenen-opiziala zan, Mundakako gizaseme sendo bat. Bekain aundiak, sudurra berriz mallatuta. Bein suezitar mariñel batek egin zion botillakin jota, bost lagun biren kontra ari zirala.

Ordea, zentzua etorrita, bestea igeska asi zanean, eltzen dio laban txiki batekin atze-aldetik eta arek atera omen zuan karraxi bizia! Labana, larrua zulatuta, errex sartzen omen da.

Onelako kontuak oso atsegin zituan Polik.

Beste batean, Malagan zirala, gabean ontziratu-bearra izan zuan opizialak. Txalupan zijoazela, Akulamendi ia bertan, pesetaren tokian bi peseta eskatu txalupariak. Txaluparia gaizto-arroa zan. Ezetz eta baietz. Jartzen zaio txaluparia ontzi-eskalleran igotzen ez uzteko tankeran. Ezetz eta baietz. Jotzen du opizialak eta uretara bota. Orrez gaiñera txalupari ostikoa eman eta urrutiena bidali zuan. Urrengo goizean, ez omen zan munduan opizialak bezela joko zuanik eta txikierdi bat artzea eskeñi zion kaieko goiarro nagusiak.

Onelako edestiak oso gozatzen zuten donostiar mutilla ta bizibide berriko txakurkeri guztiak ontzat ematen zituan gizonkeri aien bidean bera ere jartzen zalako. Itsastar jendearekin onela gertatzen da, ontzian irabazi, legorrean eralgi. Askatasunaz gañera edariak bizkortu. Ez al diozute errepatu txakurrak etxe-barrunbean luzaro egonda, kanpora ateratzen uzten ba-zaie, nolako zaunkak ateratzen dituzten?

Ori zan Poliren gizona, itsasertzeko argi biziak gabean diz-diz egiten zuten bitartean ontzi-gañean ara-onera ibiltzen zan gizona. Askotan bakarriketan aritzen zan, Poli txokoan arrituta. Pistola ere ba-zeukan. Alako argi egiteko tramankulua ere bai sakelean.

Baño nik esango dizutet egia. Gure artean ibiltzen zanean, nik neronek ezagutu ba-nuan, biotz-bera ta on-utsa zan. Ollo bat iltzeak naigabea emango zion.

Poli ez zan ain zulo txarrean erori, beraz. Ez zuan, oraindik, asperetzeko denborik izan. Ango lana ez zitzaion larriegia ta, sukaldeko nasteak maite zitualarik, ba-zuan beste atsegingarri bat.

Gu au edesten ari geraneko sasoiak sukaldariak sagarrak sukaldetik kanpora gordetzen zituan, lengo arrapariak gañera oraingo berri onen saioak alerik gabe utzi ez zezaioten. Bere lo-gelako sofa batean eukitzen zituan.

Gabero-gabero, Polik sortutako kizki batekin banaka batzuk ostutzen zizkion. Sukaldaria kezkatzen asiagatik ez zion antzik ematen. Polik sartzen zuan makilla, eztena muturrean, leio txiki batetik eta, illun artan,

sofaren alderdira zulutzen zuan. Bestea lo bitartean, onela ostutzen zizkion ainbat sagar.

Baño egun batean, sukaldariak oea pintatu-berria seukala, sofaren gañera etorri zan lo egitera, sagarren tartean. Non Polik, kizkiarekin, sendo zulatu sukaldaria. Onek atera zituan karraxiak! Ilko naute ta lagun-tza-eskeko itzak. Baño bat-batean egiazko antza emanda asten da bere aldiko lapur madarikatua! ta ba-dijoakio atea idikita, ume arraio orren egitekua, egintzak on, arrapatzen ba-aut itoko aut, ni bezelako aita onik ire bizi guztiyan, a ze bekañekua, zintzo-izateak zer baliyo dun lapurren tartian.

Poli sartu zan sukaldean korrika, bai sukaldaria ere aren segika. Arrapatuko zuan bere esku zar arekin, baldin beste atetik ateratzerakoan Polik arrai-kaja aundi bat, azpikoa, artu ta erdiratu ez ba-zuan. Ail Txo, gajo ori! ta kaja utzita alde egiñaz, bat-batean barkatu zizkan lapurreta guztiak.

A zer lasaitua etorri zitzaion! Sukaldari gajoa, igari ez zekiala, iru aldiz atera zan bizirik olari elduta ontzia ondabidea eta, zer gerta ere, arrai-kaja eder maite ura beti aldamenean eukitzen zuan kutuna baño kutunago.

BURDEOS-EN

Kantauri itsasoa utzi ta Royan ezkerretara ta Grave-muturra eskubitarata, asi zan Akulamendi ontzia naiko zabaleroko uretan Burdeosko bidean, Soulac alde batera Pontaillak bestera.

Oso sarrera ederra da. Royango kaiean ontzi-pilla polita ikusten zan. Itsasoko konturik ez jakiñagatik Prantzian barrena zijoazela igarri-erreza zan: ontzietako bandera prantzesak pin-pin zerabilzkian aizeak.

Bi aldetako baztarretan ondarra ugari, uretaldiak artzeko udaran jende asko etortzen dan tokiak dira aiek. Lurra berdiña da, arboletan ez gutxi. Akulamendi aurrera bezela, ezker-eskubiko errixka ta baso-etxeak aldatzen ziran.

Poli, eguzkia aurrean, esku-azpitik begira zegoan, beste eskua gerrian, lur berriak alegia. Goizeko aize gozoak legunki ikutzen zuan. Ontzia berriz, ur barean, gogoz irristatzen zan.

Aren ubera ur-erretena) luzea.

Beste ontziak, oial-ontzi asko, ba-zebiltzan ara-onera, gero ta geiago. Taz ur-bidea zabala dalarik, ontziek baztarrera egin bear izaten dute tar-teka ugarte kokkor batzuk bidean jartzen zaizkatelako.

Orra, ba, iritxi ziran Dordoña ta Garona ibaiak bat egiten duteneko artara ta bira emanda Libourneko bidea utzi ta gure ontziak, eskubi-alde-dera jota, beste askoen tartean, zuzen artu zuan Burdeosko bidea.

Ura erri aundia! Zeuden tokitik etxe-pil aundia ikusten zan urrutira. Eguardi-aldea zan. Erri-gaña lañotuta zegoan. Ez zan garai txarra etxeetako keak ikusteko. Lañoakatik ezagutzeko tankeran agiri ziran Deun Mikeleko ta katedralako erpiñak.

Gure ontziak aizea urratuaz txistu luzea jo zuan. Akulamendik ere ke zurizko motots eder askoa erakutsi. Gelditu zan poliki.

Aurrean izugarrizko zubi ederra. Andik aurrera joaterik ez zan. Poli bein eta berriz asi ta ezin zenbatu kontatu) zubiaren begiak. Batean ama-bost, urrena amazazpi. Jakin egin bear, bada. Asi ta utzi. Berriz ere amazazpia. Ez bada seguruago. Asi ta utzi. Asi ta amazazpi berriz ere. Amazazpi begiko zubia! Ori zubia.

Kaia ontzi ta gauzez bete-betea zegoan, ardo-barrika asko. Itsason-tziak zakurrak bizkarreko azkurea dutenean bezela moallari pega-pega eginda zeuden.

Iñon diran soka, garabi ta biltokiak. Batez ere ardo-barrika asko, ardo-barrikak. Donostiko kaia baño aundiagoa, noski.

Errian orduari guztiak kinkitikanka amabiak jotzen asi ziran, iñolazko motazko soñu nabariekin, aalik eta amabi tankateko jota banaka galtzen zijoazen arteraño: kanpandorreko ulu illuna, ikastetxeko soñu pozgarria, Erri-etxeko malluketaren dunbota, lantegietako eresi zolia, etxeko jantokiko dei ezaguna, dendariaren kitar zarra.

Eguardia zan. paper-saltzaleak odeietaraño igo-arazi zituzten beren oju ajolagabeak; tranbien tintinak eta txirriak ozkia ematen zuten; txanodun ta txanorik gabeko tarranten pa-pak iusa biotzean; tarranta pototzak kaleetatik goiko bizitzetaraño dar-dar jartzen zituzten lurrak eta etxeak. Batzuk ara, besteak onera; aiek lasai, abek azkar, edo patxarazko ibilleran ala zanko luzaka.

Arratsalde artan opizialak zapatak erostera eraman zuan Txo. Txo-txo, esan zion sukaldariak, jarri itzak galtzetin txukunak jendiaren aurrian biar bezela agertu adin. Ta, ontzietan alkarren gauzak nastu xamar ibiltzen dituztelarik, arritu zitzaion opiziala aren galtzetin beltz ederrak nondik sortu ote zituan gure mutillak. Eraman zuan, bada, berarekin. Antxen zijoazen kaleetan barrena bizkaitar sendoa ta donostiar txikia, bai pozik ere mutilla.

Sartu ziran ba alako denda batean.

qq, opizialak.

qq? qq.

Opizialak lertu egin bear. Txo galtzetin utsik jarri zanean orpoan izugarrizko puska palta zuana pinturra beltzez berdindua zeukan. Ontzian ere ez zuten par txarra egin. Ik lotsik ez eta bestiak lotsatu biar, sukaldariak esan ziona.

Ta onela egin oi dute itsastarrek. Ontzian ez dute izaten dirua zertan eralgi gastatu). Ta itsas-erri batera iristen diranean orduan erosten dituzte erosteko asko. Gogotik edan ere bai. Ta lau egunean jo-ta-tira ibillita joan zitzaizkaten diruak! Berenak eta kapitanak utziak. Baño andik aurrera ezta txanponik ere. Ordaintzekotan eskatutakoak aitu ziran eta ez geiago. A zer estualdia.

Ontziak arrikatza eraman zuan Burdeoera. Sabela ederki ustu zioten, baño gaña naikoa zikindu ere. An ari ziran Txo ta beste bat, alde banatik, baldea sokarekin lotua uretara bota ta urez beteta beetik gora ateratzen. Urrena beste bi ontzigizonek esandako tokian ustu ta eskoboi banakin, galtzak belaun-koskorretaraño, gain guztia zirritz-zarrat larraskatzen. Ur zikiña ibaira ixuri.

Arratsean, txanponik ez-eta, kapitanari ogei duro zor-eta, zerbait otu zitzaion opizialari. Zeudela ontzian berak esan arte. Zazpi-bat lagun izango ziran. Lostramo ere an zan. Ontzietako kontramaixueri deitzen diete «lostramo», baño gure onek berea balu bezela zuan izen ori. Lostramok ba-zekian bigarren opizialak aña pilototzan ta egualdi-kontuan kapitanak eta beste edozeñek baño geiago.

Ontzia-ibilli lantean bear-bearrena. Alako balioko gizonagan, zer gerta ere, begirapen aundia izaten dute. Sukalde-nagusiak, gurean sukaldaria zan orobat sukalde-nagusi, zer aundia izaten dute beste guztien gañetik, baita opizialen gañetik, jan-kontuan nolabait nai dutena egin zezatekelako. Ordea, kontramaixuari baita sukalde-nagusiak berak ajolaz begiratzen dio; larrua larru. Orra, beraz, Lostramo.

Atera zan, bada, opiziala gabeen bakar-bakarrik. Sartu zan erriko baztar illunenetan. Ibilli zan kale estu ta gaiztoetan. Mundakako semea kantoietako argien azpian pasa ta illunpean sartzen zan. Noizpeinka itxura gaiztoko bat-edo-bat ate-ondoren bateanegon zegoan. Besteren bat aldean ibilli. Bar batetik gizon beltz aundi bat atera zan eta ba-zetorren opizialaren bidetik aurrez-aurre. Biak ausnarka. Beltzak gutxiagotu zuan ibil-neurria, bai bizkaitarrak ere arpegia emanaz. Oraintxe parean jarri dira, begira jartzen zaio beltza. Bizkaitarrak orduan, eskua gerrian.

qq! Alde emendik, beltza, aguro, esan zion inglese.

Ta beltza bere bidetik eta opiziala aurrera, naiz-ta beltza deitzea atsegin dutena ez izan.

Arago ta zerbaiten otsa ta zarata nabaritu zuan. Joan zan argi zegoaneko artaraño. An ziran kanta ta musikak. Kanpoan qq zegoan jarria. Donostian alako bateri Kafe Zikin jarri zioten izena. Ta baztar batetik barren aldera begira jarri zan. Bi neska kitarra jotzen zeuden. Urrena dirueske ibilli ziran.

Edan-ontziak garbitzen zegoan neska buru-oria kiñuka ari zan gazte batekin. Nagusiak beste muturretik erritan eman zion. Neskak berriz, iguinka, mingaña erakutsi nagusiar. Aulki batean lo gelditutako bateri txospertzeko amoniako-botilla sudurraren azpian jarri ziotelako, txospertu ezik asarretu zan etxeokokin. Mai batean emakume eder bat zegoan iru gizonekin bere senarrentzat iñon diran zerrikeriak esaten. Ta aski degu.

Azaldu zan guztien aurrean eme zikin bat kantari. Opizialari ederki belarriratu zitzaon: qq, sedazko galtzerdiak, zan kanta. Aski degu ere.

Opizialak ontzira-bidea artu zuan. Andik laister guztiak bilduta zeuden: opiziala, Lostramo, bi su-egille, makinista, Pinisterre ta beste mariñel bat.

Abiatuziran lengo bidetik. Jarri zituzten galtza puts batzuk eta eskalaproiak, mauksitik. Poliki ibiltzeko, alegia, oñetako zar aiekin ots geiegi atera gabe. Baño bertara bidean zijoazela Kafe Zikinen eskalaproien otsa ixiltzeko añako zarata ta iskanbilla zan. Lengo musika oraingo naste ta karraxiak aldatu zan. Bildu ziran ate-ondoan.

Alako batean, rrast! sartzen da opiziala, aren atzetik Lostramo bere eskubira jarririk, urrena bestea ezkerera ta bat-batean jarri zitzaizkan ezker-eskubi lagun guztiak opizialari, atera-bidea itxizten. Emendik ez da iñortxo aterako, oju-egin zuan opizialak eta ori esanda guztiak batean saskak ta labantzarrak aterarik gerrian sartu zituzten. Poli txikia ere, ez daki-gu nondik etorria, errenkadan jarri zan beste laban batekin.

Barroan ixildu zan jendea. Begiak borobilduta izututa zeuden. Askok bildurrez besoak altxa zituzten. Opizialak bekain ikaragarriak jarri zituan. Bai besteek ere. Ez zan arnasik nabaritzen. ormako orduaria tik-tak asi zan.

Opiziala aurreratu zan, mai bat artu zuten eta nai zuten guztia eskatzeko. Pixkanaka jendea mugitzen asi zan. Banaka batzuk poliki atea artu zuten. opizialarenmaiean gogotik ibilli zan edaria. Ta ango konturik ez zuan iñortxok pagatu.

Akulamendiren egonaldia bukatu-urren zegoala, nereko gure ontzia ederki zaletuta zegoan andik ateratzeko ta ordu gutxi barru lotusokak kendu zizkatenean poztu zala esango nuke. Zenbait eguneko nagiak kendu ta itsaso aundiko bidean asi zan. Poliki asi ontzi asko zebiltzalako. Ura illuntzen asia zan. Akulamendiren estariak ots-egin zuan agur esateko. Erriak erantzun zion. An gelditu ziran etxe-pilla ta tontorrak. Ta illunabarreko ordu itunean ibilli zijoala, bide-baztarreko ikusgarriak illunpeak arrapatu.

EKAITZA

Poli azi egin zan. Oraintxe gizon-itxura pixka bat artzen asia zegoan. Gizonen lanak egiteak eta gizonen artean bizitzeak asko egin zuten mutilla. Denbora ere aurrera zijoan. Lengo zakar ta bigurri izatea ba-zeukan oraindik ere, baño lanera ta gizartera jarri zan.

Egia jaioterri maitea gogoratzen zitzaiola, batez ere bakar xamar edo aspertuta egoten zanean, ta, alakotan, erri-miña ta naigabea etorri oi zitzaizkan, naiz-eta iges egitean gozagarri aundirik utzi ez.

Lur eta erri berri asko ikusi zituan. Legortarrek ez dakizkite itsastarren erdiak ere. Antzik ere. Itsastarrek asko ikusten dute mundua legortarrek ez dakiten aldetik. Poli gauza asko ikusia zegoan. Arrigarriak eta parragarriak. Ezerk ez zion parra geiago eginerazi Noruegako erriska batean gizonak kaniketan ikusteak baño.

Ta Lostramori gertatua? Ba-dijoa bein bakar-bakarrik elizara, Ingalaterrako erri txiki batean elizan, biotza ikututa nonbait.

Sartzen da otoi egitera. Andik pixka batera, santu guztieri agur esanda atea artzeko asmotan asten danean, non illunpean, eliz-zaiak nonbait, makilla batekin jotzen du Lostramo. Biurtzen da bat-batean Lostramo ta jotzen du ukabillez ta an ziak eliz-zaia ankaz gora makilla ta guzti. Elizatarian jende puska bat bildu zitzaion Lostramori. Lostramok guztiak jo nai ordea.

Kapitana jakiñan gañean jarri zutenean etorri zan eta egiñalak egin da arazo ura azkenean kito. Eliza protestantia nonbait eta an eliztarrek kanpora atera bear dutenean atzeraka ibiltzeko oitura izaki, ateari bizkarrara emanez. Ta gure mariñelak aurreraka ibiltzeko beste oiturarik ez eta orra non istillua sortu eliz-zaiak etxeko oiturak erakusteko bide egokiagorik ez zekialako.

Sukaldariari maiz asko egiten zioten odol txarra. Bein ostu ziotenarekin baldea bete txokolate egin zuten eta galletak zukutu ainbeste.

Baño oriek guztiak alde batera utzita, ikaragarria izan zan Milfordetik aterata itsas zabalean arrapatu zituan ekaitz gogorra.

Goiz-aldean bestetan baño beranduago argitu, ura argitzea esatekoa ba-zan. Aize-txistua asi zuan bizi-bizia ta bereala ontzia balantzaka aundiakin asi. Barrengo guztiak ikaratu ziran. Asi zan kapitana egiteko asko agintzen: onelako kentzeko, alako estutzeko, atea itxitzeko, ea arrikatz asko al zegoan.

Olio-ontzi guztiak uretara, oju-egin zuan batean. Ta bereala lagun gutiak asi ziran olio ederra ontzi ta guzti aidean botatzen. Alako itsasoa-ekin arrisku aundia zegoala ta karga guztia uretara bota. Ontziak bota ta bota an zijoan dantzan diruak balio zituan olio. Olatuak pillan arrapatzen zituanean itsasontziaren kontra jo ta lertzen ziran asko.

Ortzia beltzagotu zan eta ea ostera gabean sartu bear ote zuten. Aize-txistua biztu ta itsasoa txoil nastu zan. Ekaitzak bete-betea artuta zeuden. Ontziak ezin zezakean gorabeera aundiagorik egin ondoratu gabe. Zoritzarra gañean zeukaten.

Akulamendi gaxoak aurrez-aurre arrapatzen zituan olatu aundiak. Nai ta nai-ezko borroka! Artzen zituan erditik eta bi puska eginda, etxea baño aundiago, rraast! ontzi-gañera urerz baztar guztiak betetzen. Urrena, beste olatua arrapatu arte, asten zan beera inpernuraño jetxi bear balu bezela. Barrengoek zutik ezin egonik dantza ikaragarria zerabilkiten.

Itsasoa arras erotu zan; odeiak kopeta ilundu zuan ekaitzak, aize-txistuarekin zema ta irañak bota eta olatuekin ukabillez ontziari dunbateko errukarriak eman. Jo ta jo aspertzeko itxurarik gabe. Eguardia zanik ez zuan batere ezagun.

Ekaitzak, itsasoa irakiten, sendo irauten zuan asi bezin gaiztoa. Arratsaldean eromena berbera. Olatuek erruki gabe astintzen zuten ontzi-gaña. Leiarrak txiki-txiki egiñak zeuden. Barandaua, autsita. Zintzilik egoten zan txalupa, itsasoak eraman.

Itsasontziek gañean izaten dute sukaldea ta opizialaren gela ontzia gidatzeko. Sukaldean ez zegoan iñor. Opiziala, bigarrena, txanda zuala arrapatu zuan ekaitzak eta antxe ezin aterarik egon denbora gutian. Ontzigizonak beean zeuden. Kapitana ezik, beste guztiak aurreko aldean, ta kapitana, bakar-bakarrik, atzeko aldean. Akulamendi bezelako ontzietan ezin izaten da pasa aurreko aldetik atzeko aldera gañetik ez bada, tartean galdarak eta makinak egon oi diralako. Ez zan iñor mugitzerik, beraz. Eta guztietan okerrena bigarren opiziala, gelako leiarrak txikituta bakarrik gelditu zana.

Arratsa gañean zalarik iñork ez zuan jatekorik artu. Kapitana deika aritu zan su-egilleri kape eske bekoekin itzegiteko izan oi duten tutu baten bidez. Baño iñor mugitu ez. Sukalderaño joaterik ez zan, ezta opiziala zegoan tokiraño. Ta antxen egon bear guztiak, ez jan ez lo, kape pitin bat bederik, ontzietan artzeko oitura aundia dutelarik.

Ekaitza, berean. Aize-txistu zorrotzak dardarka jartzen zuan jendea. Olatuen enbata indartsuek barrengo gauza guztiak lurrera botatzen zituzten. Ontziak atzea goraño altxatzen zuanean azpiko errotak aidean

burrundara sendoa ateratzen. Tarteka euri-zaparrada galantak. Akulamendi gizaxoak gau beltzean olatu madarikatuak beste lagunik ez. A zer lagunak.

Kapitanak ots egin zuan:.

Olio guztia uretara bota! Ondo itxi dana! Ikatz asko gelditzen al da? Itsasoak txalupa eraman du.

Ontzigizonak bildurtuta zeuden. Sugifñak eta makinistak sendo lan egiten zuten, bear zan guztian beintzat. Ontziak sua bear barrenen indarra izango ba-zuan. Eta ala ere! Ontzilagunak gau guztian alkarrekin egon ziran, Pinisterre ezik, oeratu bakarra. Ia alkarri itzik egin gabe. Lostramo, eskuan miñ-artua olio botatzen. Beste bat ere bai, Erroke zeritzana, miñ-artua. Lenengo opiziala aruntz eta onuntz zebillen, barren artan ibilli zitekean moduan. Aien arpegiak! Poli gazteak umeago ematen zuan itxura artan. Gaztelu zaarreko lo-zulo maitea! Batez ere opizialari begiratzen zion, arengandik zetorkion iraupena. Ez sukaldariarengandik. Ura zebillen berritsu bakarra. Ai, Txo, toki onera etorri aiz bizitzera, au bizitza bada! Eta ala ba-da ere, ez denbora luzerako, eta denbora gutxirako ba-da ere, ez nolanai itota! Eta ori esanda, sukaldariak, noski, aai! bizia atera zuan balantzaka batez arrai-kaja aundiak, elduta zeukanak, galtzarbetik iges egin ziolako. Ostera sendo elduta Lezoko Gurutze Santuari egin zion gogorapena. Meza bat eskeñi zion. Dirua da gutxiyena, zion, ortatik sobra ez izanagatik, bizitza, bizitza! Ez gaude orren zartuak ajolik ez izateko. Damutan niok, i, Lostramo, kaja zijoakion, ik bezela erriyan urte gutxirako argiya ez jarriya. Baño eztakit oraingo txanda ontan, argi edo ez argi, danak berdin il biar ote degun. Jainkuak Guarda! Goizeko argiya beintzat, eguna zabalduko balu. Ai, Txo gaju ori, gazterik asi aiz gorriyak ikusten, au gorriya baño beltza obeto ez ba-da.

Zagoz ixillik, barritxu ori! ekin zion opizialak.

Ta sukaldaria ixildu zan. Ala ere ortz-tartean il-bear au gogorra da, zion begiak bustita. Egiazki, parragarria izango zan sukaldaria ontzia orren gaizki ez balebil.

Mariñel batek:.

Mutillak, ez degu orren itxura txarrekoak jarri bear! Par egin dezagun. Esan ezak, Lostramo, zer pasa zitzaikan Noruega eliza protestante artan.

Lostramok:.

Ezerez, an oitura dute elizatik atzeraka ibiltzen ateratzea. Ta ni, non sartu nintzan ez nekiala, aurreraka atera nintzan, nere bizi guztian ibilli naizen modura. Ori ikusita, etorri zitzaidan eliz-zaia ta, esku-makillaz ez

ninduan ba jo? Jotzen det ukabillaz ta anka z gora bota nuan lurrera. An sortu zan istillua.

Sukaldariak.

Bai, bai, par egintzazute; zuetakoren batek aitortu biarko diyo Jainkuari neri lengo egunian txokolatia ta galletakin egindako lapurreta.

Tutuak txistu egin zuan ta opizialak dio kapitanari:.

Ez dago sukaldera joaterik. Eraneunez geroztik ez degu jan. Kapia bederik ez da posible eramatea. Lostramo zerbait min-artua olio-latak botatzean. Pirriste da bakarra oeratu ta lo egiten duana.

Polik berekikoz: Gaztelu zaarreko lo-zulo maitea.

Gaua luzea zan. Ekaitza luzeago. Eguna nekez zabaldu zuan. Ontziz gizoneri nekea etorri. Nekearen ondoan, otza. Zuri-zuri eginda, larria biotzean, zai zeuden ekaitzaren azkena ikusteko. Aizea gutxitu zan, baña olatuak lengo tankeran jo ta lertu, bata bestearen ondolik.

Eguardi-aldera argitu zuan. Aizea, gutxiago. Akulamendi ez ain dantzari. Bigarren opiziala bere bakar-tokitik atera zanean, arratsaldean, ogei ta amazazpi orduko egona eginda atera zan.

Sukaldaria beartu zuten sukaldera joaten, ezezka asi ba-zan ere. Ta Poliren laguntzarekin andik pixka batera ontziko gzutiek kape beroa nai aña artu zuten.

Kapitanaren aginduz, aparia gertu bitartean, ekaitzak ontzian egindako ondamen eta okerrak antolatzen asi zan jendea. Itsasoa oraindak ere txar xamarra zegoan. Ekin zioten bada lanari urdalleko beroarekin lasaitzen asiak. Egiteko asko zegoan. Itzegiteko gogoia etorri zitzaien bildurra zijoakien era berean. Non, irria ere ezpañetan zai zegokiela, non usterik gutxienean negargarria gertatu. Pinisterre maitea! Gañean aal bezela ari zirala, jausten zai goiko muturretik burni astun bat eta burua jota zerraldo erori lurrera. Kaskezurra autsi. Bereala illa zan.

Iñork ez jakin, ez ikustekotan, ezta antzik eman ere, alako eriotzak nolako biotz-zulatu egiten duan.

Eraman zuten oe-gañera. Bi kandela jarri zituzten, ontziaren balantzakin ez erortzeko tankeran. An ikusi bear gizon aundi aiek malkoak begietan. Sukaldariak, dakigunez oso biotz-bera, bi besoen artean artu ta mun eman zion, berarentzat itz eztitsua esan bitartean: zoritxarrak onena jotzen du beti, zion. Poli ere negarrez, ordurarte maitasuan ainbesteraño nabaritu ez zuana. Pinisterre guztietan onenetakoa zan.

Bi orduan lagun egin zioten gorputzari, kandelen argitan. Ta bi orduak pasata an asi zan malluketak anima berbera ikutzen zuan. Egur zan bartzuk artuta nola-ala iltzez josten asi ziran. Lenbaitlen jostea obe,

malluarenots ura gogorregia zan. Bai, alako lanak errezegiak dira itsasonztietan eta denbora gutxiko guztiak ontzi-gañean zeuden buru-utsik gorputza aldean.

Jarri zuten, oi bezela, atzeko muturrean ola luzea irristagarri. Eraman zuten gañera. Une onetan guztiak zutik zeudela, kapitana ta opizialak eskua kopetaren ondoan, ala esan zuan kapitanak:.

Errezatzen dakianak erreza beza Aita gure bat.

Ta pixka bateko irristaka asi ta olatu tartera erori zan.

Itsaso madarikatua! Gorputz bakarrarekin ezin asetu. Gorroto zikiña! Geiago eziñaren amorruz, ontzi-lagunak doi-doi biurtu zirala, olatu aundi batek jotzen du ontzia ta gorputza berriz ontzi-gañera kaja lertuaz olatuak botata. Gosea barruan ta estarri-zuloko biotza balitzaio bezela indarrez biurtu kanpora.

Ostera kaja osatu len baño aulago, malluak nekatu-urren, ta lengo bidetik bigarren irteera. Itsasoak iretsi zuan.

Onela ordaindu zion Akulamendik itsasoari beñere artu ez zion zorra.

AGUR ITSASOARI

Poli denbora puska batean ibilli zan itsasoan oraindik ere. Baño urarenganako gogoia egunean baño egunean gutxiagotzen zijoakion. Azkeneko ekaitzak, Pinisterren eriotzak, asko naigabetu zuten itsasorako. Bizibide artatik aski zuan, naiko ikusiagatik. Ta argatik bein Prantxiko Havretik onuntz zetorrela, e rrez baño errez izan zitzaion bertan zetorren bidazti bati Poli bereganatzea. Ea bere etxera etorri nai zuan. Gizon arek pasteleria zeukan eta pastelgintzan ikasiko zuan. Legorreatu-erria Pasaia zan eta iritxi-erria, Elizondo.

Bidaztiak atsegin zuan Poli. Izketaratu ziran. Gogaituta omen zegoan gaztea bizibide arekin. Ea eragozpenik izango al zuan andik ateratzeko. Ta gurasorik? Atsegin omen zituan sukalde-lanak. Sukalde berrian usai gozoagoa, noski. Nai aña jango zuan. Nagusia, gizon ona. Pastelerira, beraz.

Itsasontzia Pasaiko aurrera etorri zanean arrats-aldeko labak izango ziran. Itsasbazterra oso polita zegoan.

Prantzi aldera oso urrutira ikusten. Azkeneko izpi ura Cap Breton aldea izango zan. Itsaso urdiña, bare-bare. Nork esan itsaso ura bera zala len ain zitala ibillia! Poliri ere gogoratu zitzaion.

Itsasontzia asi zan muturrez aurrera Pasaiko istunean sartzen. Kanpoan gelditu zan arkaitz-gañoeko argi-etxea. Bira batera ta bestera, menditartean, erdi-erditik zijoan bide estuan. Ondo legorreatan barrena zijoan. Baztarreko etxe, pelota-plaza ta eliza joko ez ote zituan.

Agur itsasoari! Agur itsaso eder aundiari! Agur itsaso gaizto, zitalari! Irria azalean, barruan ontziak gizon ez bete iretsiak. Lillura urrutian, eriotza tartean. Agur, zarpazar! Agur, ederra.

Agur, Akulamendi maitea! Leiala, zintzoa, nekatzen ez aizena, igeslarien babez eta aterpea. I aiz asko jakiña, i biotz onekoa. Pinisterre, gizon nek botea, itsasoak biurtu al zikan ala eorrek ekarria? I ago gorriak ikusia, txintik atera gabea. I bazterrik-bazter ibillia ta ik ikusia itxua ba-intzak baño geiago ez zekiagu. I beti lanean ta beñere dirurik ez. Gorde ezak etxeko jendea. Ibilli adi ondo. Agur, Akulamendi.

Oriek guztiak nik esanak dira. Nere arloa ez zalarik, artara beartu naiz, bada itsasontzia legorrera lotuta andik pixka batera Poli atera zan iñori ezer esan gabe ta lotu zitzaion Elizondoko gizonari. Bide puxka bat egin zuten alkarrekin eta maletak lurrean utzita urrena gelditu ziran Elizondoko tarranta etortzeko zai.

Elizondoko gizona ona zan itxuraz. Polik arenganako uste osoa zeukan beintzat. Egia beste iñorekin joateko ere ez zuala bildur aundirik, baño arek ez zion kezkarik ematen itxuan jarraitu bear balio ere. Ta itxuan zijoala esatekoa bai da, bada ez gizona bera, ez ango baztarrik ez zuan ezagutzen.

Tarrantan igota aurrera ondotoxo ibilli ziranean erri aundi-itxurakoa agertu zan.

Erri au, esan zion gizonak, Irun da. Au zaigu bidezko erririk aundiena, Elizondo baño aundiagoa. Baño gure erria polita dezu. Baztango erri nagusia da, baldin Baztan aditza ba-daukazu. Aurki Naparroako mugan sartuko gera.

Tarrantan ba-zijoazen oiekin batean beste zenbait lagun: bi emakume Ondarrabiko arrai-saltzaleak, Donostiako senar-emazteak Lekarotzko Aztetxean zeukatenmutilla ikustera, bestemutil koskor bat bakarrik, karabinero bat eta bi maketo berritsu. Egia da berritsuek bere izkera belarri-zulotik sartzeko moduan itzegiten ba-zuten ere, tarteka Ondarrabiko arrai-saltzaleak ederki txautzen zituztela. Poliri polita iruditu ondarrabitarrren izkera-doña.

Naparroan sartu ziran. Poli konturatu zan itsasoa atzean utzita zijoazela. Enderlatzko aldetik asi ziranez geroztik Poli biotza estututa zegoan. Izan ere alako mendi tarteko toki tristia da. Pasa ziran Santa Cruzek ainbat karabinero il zituan tokitik. Ez dakigu tokia berez itzala ba-dan ala ildakoen arriek itzal egiten ba-duten. Bidea aurrera, urruti xamar joan bear ez ote zuten susmoa jarri zitzaion Poliri, beñere legorreatan ez orrenbeste ibillia.

Atera ziran, tarranta beti ari, toki zelai ta argi batera, barrena lasaitzeko modukoa.

Au Bera erria dezu, ekin zion gizonak.

Bera? mutillak izututa.

Ta kopeta argitzen asia illundu zitzaion. Ordurarte itzik atera gabeak bizi eldu zion. Gizona ere konturatu zan. Polik noizbait entzuna zeukan. Pinisterre Berakoa zala.

Bi belarrimotzak an jetxi ziran. Andik aguro alde-egiteko gogoia etorri zitzaion Poliri. Lenbiziko errukitea lotsa ta bildurrarekin aldatu zitzaion, alegia danen artean uretara bota zutela beste geiago jakin gabe iñori bururatuko balitzaio ere.

Andik pixka bat orduko tarranta Lesakako zubian zan. Lesaka, iturrietako urak eta errekek kaleetan jaun eta jabe ibiltzen diraneko erria! Batzuk sartu, besteak atera, bide zabalari jarrai, tarranta erriz-erri zijoan.

Nenbillen, nenbillen allaatu nintzen Sunbillen.

Mendi tarteetatik atera ta Baztan-aldeko zabalunean asi ziran. Orain bideko erriak ezik, Santesteban poxpoliña! urrutiko erriskak ere ikusten ziran.

Zuk esan bezela iñor zure billa ibilliko ez dalarenustean gaude, asi zitzaien berriz gizona kezkatzen asia. Ez omen dezu gurasorik. Ez da? Ezta ontziko nagusiekin lotugarririk. Ez da al? Nere etxean ez zaitugu lan aunditara beartuko. Ondo biziko zera nai bezela janda. Itsasontzian baño lasaiago.

Atsegin det zurekin. Baño iñor azalduko balitz, berriz ere, ala zuk joan naiez geroz, ez zinduzket nik etxera lotuko.

Arratsaldea beeraka zijoan. Agur, Mugaire! Oronotz! Zeru-zolako argia, moteltzen asia. Baztango lurraldea belar joria zegoan. Urrutiko ardiak zorriak zitzaizkion mendiari.

Ba-zijoan gure tarranta, gelditu ta ibilli, gelditu ta ibilli. Bideko neskatxak agur egiten zioten. Ate-gañak eta ertzak arri-gorrian izan oi dituzte emengo aldeko etxeek. Irurita, Elizondo.

Antxe agertu zan Baztango erri nagusia, erri apain eta paketsua. Kaleek, besoak zabalik balituzte bezela, abegi onez artzen dituzte kanpotarrak. Sar zindezke lasai.

Tarranta gelditu zan, bada. Jetxi ziran, besteekin batean, gur gizon eta mutilla. Abiatu ziran, maletak eskuan, kaleetan barrena. Ta sartu ziran, Poli atzean, gizonaren etxean. Denda ura poliki jarria zegoan. Argi ederrean ikusten ziran makiña bat apal, otzi ta pototxin, pastel, txokolate ta goxoz beteak, bai mama-goxozko botillak ere. Sartu zan nagusia barrenago ola baten azpitik pasata ta orobat egin zuan Poli gazteak. Itsaso zabalatik etorrita kaiola irudituko zitzaion, noski, etxea.

Aurreratu ziran biak etxeoandreagana ta itz batez esan zion nagusiak langille berria zekarrela, gero xeetasun guztiak esango ba-zizkion ere.

Une batean korrika agertu ziran etxeko bi alabatxoak, atariko neskak ikusi-mikusi zeudela esanda.

Jarri zitzaizkion begira irria ezpañean, eskuak atzean. Zarrena amabost urtekoa, Katin zan; bigarrena, amabi urtekoa, Gexina, Esterenzubiko aitonak ala naita jarritako izenak.

Arrats artakoa egin zuten. Guztiok batean apaldu ondoren lo-gelata txukuna erakutsi zioten mutil berriari ta, bigar arte.

Ondo lo egin, esan zioten neskak Poliri.

Polik ezta erantzun ere.

ELIZONDO-N

Urrengo goizean Poli esnatu zanean gortu zala iruditu zitzaion, ez bai-zuan entzuten lengo gabero-gabero burrundara. Ixiltasunak min geiago ematen zion zalapartak baño. Otsa ta zaratakin oitu ta ezin ixillean etsi. Oeari astindu bat eman zion ta, noski, ez zegoan gortuta. Bide batez, itsasoko ibillera ez zalarik, gorputzari ibillialdia eman zion. Ixiltasunak eta geldi-egoteak kezkatuta zeukaten, beraz.

Jeikita kapea egin bearko zuala, baño, ezta ura ere. Zer arrantotara etorri ote zan? Etxekoek ez zioten deitu nai aña lo egin zezan. Ta Poli norengana joango zan? Nola ibilli bakarrik etxe-barrunbean? Ango garbitasun eta zuritasunak bildur ematen zioten. Gañera etxeko neska aiek, egia esan, lotsak artuta zegoan.

Poli etxeko mutil laztana zan. Nai bezelako semearen tokian etorri al zitzaien? Seme jatorra izanda ere ez lioteke obeto begiratuko beintzat. Agian kaltegarri. Bizibide biguñegia zitzaion. Ez zioten lan aundirik ematen. Oporra, nai zuanean. Atzenean zer nai zuan ez zekiala gelditu zan: oporrean zegoanean lana nai, lanean ari zala oporra gogoan. A zer tamala! Mendiko motxala ezin gurdiari lotu, noski.

Ba-zekian erri guztia: Merkatu estalia, arkupea, Arizkunenekoko etxe ederra, Erri-etxea orobat ederra, Foruen plaza, eliza polita, Santiyo-kale txukuna, jauregi arteko Prantzirako bide zabala. Askotan egin izan zuan bide zabalez Elbeteara joan, zubia pasata, etxe-tartean ibilli ta beste zubitik etorrita, ganadu-periko belardiaren ondolik ostera plazara. Antxitonea trinketea berriz, Merkatu-ondoko zubiaren aurre-aurrean. Alde artatik ikusten zan ondoena Baztan-ibaiko zurrumbanoa, ur-jausia. Ai, itsasoko ura, egiten zion ibaira begiratuta. An ur gazia, emen garoa.

Etxeko lana ariñegia zitzaion. Beti toki batean egoteak asko asperetzen zuan: ezin gora-beera ibilli, ezin indarririk egin. Ortze nonbait len ere sukalde-lanetan aritua zala, sukaldea ta lanak berberak ez izanarren. Emen gauza berri asko ikusi zituan, noski. Ez uste berak txotxoak orren errez egiten ziranik. Ezta mataxak ere. Bota ontzi batera azukre asko ta kapea ta esnea, sutan gal-gal egin arte jarri ta salda lodi beltz ura marmol-arri batean zabaltzen zuten. Urrena txotxoak markatu, asko batean, ta gogortzen ziranean, klask! guztiak batean atera. Orduan pusketan egin eta orra txokoak. Bestetan alako mataza zuriak egin eta guraizeakin kilx, klax, aidean joaten ziran txotxo zuriak.

Eta onela beste txotxo-motak ere. Ta norik esan Donostian jaten zituan «tetillak» zuringoa ta azukrea besterik ez zirala? Ai, pastelak! Eta tartak! Artan nagusia zan iaioa. Bear zanean paper biribil batean merengea bota ta beeko txulotik jario zeriola zirriborro politik egiten zituan orregoxoetan. Onelakoxea zan Poliren lanbidea. Askotan orrea bati-bati egin, bes-tetan sukaldetik dendara pastel karraioz. Arraultza ta guriña asko sartzen zan etxe artan.

Poli itz gutxiko mutilla zan. Poli maite zuten etxean asko. Agian Polik ere maite zituan etxeokak, Ez jakin ordea, ez bai-zion iñori samurtasunik erakusten. Etxeko neskaekin oso-osoko adiskidea ez zala esango nuke, batez ere zarrenarekin. Aiek gogo onez egiñak zakarkeriz ordaintzen zizkien. nai zioten, baño ezin adiskidetu. Bein zerbait eskuetan dendara asten ba-zan, bidera etortzen zitaion neska zarrena berak ekartzeagatik; ordea, erdeñu txarra egin eta ukalondoarekin bultzatzen zion mutillak. Neska gajoa ikaratuta ixil-ixillik gelditzen zan.

Etxe artan izan zuan Polik lenengo gaxotasuna. Pastel-apurrak zirala, txotxo-puskak, osatu gabeak, zirala, «libre» zeukan nai aña jatea ta pastel ta txotxo osoak jan naita ere ez lioteke aitzaki aundirik jarriko. Polik bear baño geiago jan zuan asieratik. Jan-da-jan gaitz egin arte. Goxoekin aspertzen asia zaneke gaitzak jota zegoan. Gaztea ez zegoan ondo. Goxoz «atrakatu» zan ta aiek min egin. Buruko miña asten zitzaion, baño ez zion iñori ezertxo ere esaten. Egunak joan, mutilla okerrago.

Itxura txarra asi zitzaion. Etxeko nagusi ta andreak zerbait igarri zioten. Ezetz, ez zuala iñongo miñik. Sukarra gero ta geiago. Bein, aparitan, mutil gajoa burua atzera, besoak zintzilik, gelditu zan sillan. Artu zuan nagusiak aidea eta oeratu zuan. Sukar ikaragarria zeukan. Asi zitzaion burua errotzen. Neskak bere gelan ikusi zitalako ikaragarritzko karraxia atera zuan eta burua maindire-azpian gorde. Sendalaria ekarri zuten. Ezin ezere artuazi. Bear-bearrekoa zan, ordea. oso gaizki zegoan. Etxeko jendea ikaratuta. Katin ta Gexina negarrez. Alako batean lozorroak artu ta ametsak ojuka egiten zituan. Bein, geldiro, Gaztelu zaarrek lo-zulo maitea! Artuazi zioten atzenez, ojuak egiñagatik, eta galanki sartu ere. Noizbait barre-na garbitu zitzaion, sendatuta zegoan.

Egun batzuetan kontu aundia euki zuten mutillarekin bear bezelako jana ta bear zan garaian emanek. Etxeko semea izan balitz ez lioteke obeto begiraturako, diran laztan eta maite itzak. Dendan askok galdetzen zuten mutillaren berri. Azkenik asi zan kalera ateratzen oraindik arpegian gaizki egondakoaren itxura txarra ezagun ba-zuan ere. Erriko jaiak ez ziran urruti ta, naiz egun aietan bestetan baño lan geiago izan, Polik ez

zuan lanik egingo, ezertxo ere, ondo-ondo sendatu zedin. Bitartean jantzi berri bat egin zioten jaietarako.

Jai-bezpera etorri zan eta asi ziran arratsean musikariak kalez-kale. Aidean, txibiriskoen zalaparta.

Urrengo egunean, ni neroni Elizondon nintzala, etxeko berririk jakin ez edo nere gelako leiatillari begiratzea aztuta, egunaren lenen argizpiek esnarazi ninduten bear baño goizago ta jaiki ta leioa itxitzeko nagikeriz, antxen egon bear izan nuan egonean erri aunditik erri txikira etorria. Ixiltasun aundia zalarik nere entzumena ere osorik esnatu zitzaidan ta ni zaratan oitua izan ez eta polliki-polliki goizeko kinkik txikiena belarritatu ta nabaritzen nuan.

Artan nengoala txorrien pi-piak oso bertan nabaritzen nituan, araxeago igelen korroka ta ibaiaren eten gabeko zurrumba, urrutiago ollarren kukurrukuak.

Etxe bateko ollarrak ots-egin eta beste etxeokak erantzun, noizpeinka urrutiagoko bat tartean. Asi nintzaion nere buruari, beste egitekorik ez bai-nuan, zer izketa-modua izan zezatekean txapel gorriko egazti oriek, baño utzi egin nion arloari buru-auste geiegirik ibilli gabe. Ollarrak bertsolari ari zirala elizako kanpaiak asi ziran berriz joka, urrena kristauen otsa kalean, gurdiak ere asi ziran eta egun berrian oso-osorik sartuta geunden. Santiyo-eguna! Lotienak atzean gelditu ez zitezen txibiriskoak igo ziran aidean ta ikaragarritzko zalaparta atera zuten. Musika ere atera zan eta arek alaituzituan erriko kaleak, txilborraren gisa etxeek arma-arria duten kaleak.

Erri guztia jeikita zebillen. Baztarrak alaitu ziran. Merkatua ta arkupea jendez beteak. Atsegin ematen zuan gauzaren ekarriak. Baratz artan elizondotarrak ez lirake sabel-uts geldituak.

Ba-zebillen jendea gauzaren tartean ara-onera, gazta zarrari arra bezela, oi duan mar-mar luzearekin. Estalpe artan baserritarrak eta kaletarrak, goikoak eta beekoak, aza ba-zan ala egaztia, naspil gozoa zebillen mendiko usaiarekin.

Mezatarako prestatu giñan. Zegoaneko eguzkiak sendo jotzen zuan. Elizondoko eliza ederra! Eliza euskalduna! An ikusi bear erri aunditik erri txikira etorriak itz-santua euskeraz meza nagusian entzuten. Elizondoko eliza maitea, Jainkoak gorde zaitzala beti euskaldun! Gu ere antxen giñan meza nagusian. Nik ezin ulertu dek federik ez dagoan errietan jaiak ondo jaitu nola dezateken, alegia mezarik gabe jaiak nola izan ditek jai. Guk kristauok, bedeinkatua bedi Jainko ona, mesede aundi au ba-daukagu. Elizondoko meza nagusian kedatza ta kanta santuak nastu ziranean orduan

zan benetan animaren jai. Soñu ederra barren santu artan entzun genuana. Ondo biotz onarekin atera giñan.

Kanpoan eguzkiak kixkaldu bear. Mezatarrak zabaldu ziran. Egurdi ez urruti ta jendea asi zan berriz Merkatu estalirako. Ta an, itzalpe gozo artan, len ainbeste gauzez ikusia, orain itxuraz arras aldatuta, musikari pilla bat mutur batean ta Elizondoko neska poxpoliñak egurasten joan-etorrian. Ba-zan nori begiratu.

Onela izan zan bazkari artekoa. Ni ostatura biurtu nintzanean bazkaldarrak oso ugarituta arkitu nituan. Bazkaltzen batez ere auek oartu nituan:

pillota ta partida maiz aipatzen zuten gazte zintzo batzuk, aldameneko ingeles emakumezko bi ta arago ego-aldeko ume zikin batzuk emakumeak beren izkeran ari ziralako iseka ta parrez ari zitzaizkienak.

Arratsaldean jende asko zan Elizondon inguruko errietatik etorria; baita urrutiagotik ere, Iruñatik batez ere. Kale ta edaritegiatan tokia aña sartzen zan jendea. Tarteka kantariak ba-zebiltzan. Jai-tokia, ordea, Foruenplazan zan. Ura lekune zabala bai dan, jostagarri guztiak aratu zituzten. Gañera musika-tokia enparantzaren erdi-erdian dago. Ta mutil ta nexka koxkorrak goxoak saltzen zituzteneko maieri pega-pega eginda egon bitartean, gaztetzok dantzari eman zioten, arri zabalak dauden tokian. Beste asko errenkadan jarrita, bi aldeetan, exerita zeuden begira. Arizkun-eneko aurrean ba-zan «tiobibo» deritzan tramankulu orietako bat, eskuz naiko izardia aterata erabiltzen zutena ta aren parean gora ta beera ibiltzeko beste baezpako bat. Ura ere eskuz ibiltzen zana ta ez zan arritzekoa ume-toki aietan ezin kabiturik baserritar sendokote batzuk binaka ikustea. Gurdiak itzaia eramango balu bezela. Arizkun-enea ta Erri-etzeko tartean, berriz, beste gorabelaria.

Tramankulu aiek zeuden aldean, ordea, ba-zan toki askorik belarraren gañean. Ta an ari ziran txerpolar batzuk indar eta par eginerazteko lanetan. Bi gizonezko, bat nagusia, ta mutil koskor tripa aundia. Emaztea, ura ere gizen xamarra, itsusia, beltza, zikiña, txima-jario aritzen zan uskeriak saltzen, orraziak-eta, jendearen tartean bein gizonezkoak egiteko bat bukatzen zutenean, lenbizi eskabidea egiñaz gañera.

Tarteka, erriko musikariak ixilik zeudenean, txerpolariek asten ziran bere aldiko. Mutil potoloak klarineta jotzen zuan, tonto-papera egiten zuanak giltzakiko kornetiña, nagusiak tronboia ta emakumeak saltzeko ugala lepo atzetik kendu ta zanpa ta txintxinak jotzekoa jarri egitn zuan. Ta musika baña zalaparta geiago ateratzen zutela-ta, jende asko biltzen zitzaian inguruan.

Txerpolariek auekin zerbait geldituak gera, irakurlea, ta ba-da zertaz oar-egin. Nik neronek ikusi nuan Poli, oraindik zuri antxa arpegia, jantzi berriarekin, besoak arri zabal baten gañean, arpegia eskuen tartean, arri-turik txerpolariek aien irabio, ikotika ta tentelkeriak ikusten. Arratsalde guztian ez zan andik atera. Pixkana-pixkana bertago jartzen zan eta azkenik bertaraño iritxita nagusiari begiratzen zion aurrean zeukan guztian.

Onela joan zan egun artako arratsaldea. Gabez jende geiago zan dantzarako, gaztetzokak baño zaarragoak ere bai. Dantzari amorratuak arratseko ordu biak arte egongo ziran alde-alde. Aientzat uraxen zan jairik onena.

Baño gai au utzita gatozen Poliren arira. Urrango arratsaldean ere txerpolariek tokira joan zan. Berriz ere geldi. Poli nagusiari itzegiten? Ta alaxe zan, aiekin batean bizitzea eskatu zion, berak ere ba-omen zekizkian zenbait gauza egiten. Nagusiak erdeñuz begiratu zion eta ezta jaramonik egin.

Poli lengo tankera jarri zan eta berriz ere egon. Nagusiak noizbait begiratu zion eta berekiko ez lizaiekela gaizki beste lagun bat izatea ta batez ere arek zirudian bezelako mutil gazte ta ariña.

Egun ura ala joan zan.

Irugarren egunean Poli azaldu zanean nagusiak eta andreak alkarizketa izan zuten. Polik lengo egiteko berbera egin zuan orain ere. Ta alde-ratu zitzaionean ala erantzun zion nagusiak:

Gu biak goizeko zazpitan ba-giatzik erri ontatik eta nai badek, etorri adi, baño ez adi jantzi orrekin etorri.

Irakurlea, izazu kupida Akulamendin ezagututako Elizondoko bidaztiak eta baita ere bere emazte ta alabaetzaz.

APAIZ DONOSTIARRA

Mando bat gurdi bateri tiraka zijoan arbol ederrez ertzatutako bide zabal artatik. Goiza ederra zan. Lurrean enbor-errañuak tarteka. Gurdia zebillela osto-tarteko eguzki-printzak mutur batetik besterañoko ibillera egiten zioten urrena lurrean gelditzeko. Mandoa nekez zijoan.

Gurdia aundia zan, lau aldeetara itxia, goitik ere bai, noski. Gurdizat artan bost kristau zijoazen. Kristauak ezik lanerako tresnak eramaten zituan ta orobat zan lo-gela, sukaldea ta musika-tresnaen gorde-lekua.

Poli ere barrenen zijoan. Jantzi berria etxean utzi ta zaarreakin etorri zan. Ezta agurrik ere. Antxen utzi zuan pamili osoa. Aien egun berrial Txerpolarien gurdia Iruritako bidean. Mandoa oso nekez.

Mutil potoloak Bentura zuan izena. Eskolan etorriberrieri egiten zaien arrera egin zion Benturak Poliri. Bildurrez asi ba-zan ere berealako iñon diran galderak asi zitzaion egiten.

Poliri parragarria zitzaion ta berekiko makiña bat astiñaldi eman bearko zizkion. Noizpeinka erantzuten zion. Aundiak ixilik zijoazen, agian entzun naiez. Polik pasteleria aipatu zuanean bat-bateko arras borobildu zitzaizkion begiak Benturari. Ai tontua, ta onera etorri? gazteenak. Parra egiteko gogoia etorri zitzaion Poliri «tontua» esan zionean. Ai tontua, berriz ere, emen, ixillago, jan gutxi ta txarra.

Ez dakigu nagusiak entzun ba-zion ala ez; onela itzegin zion beintzat aurrean mandazai zegoanak.

I, gaur etorritako ori, i, nola dek izena? Ik, bai, Poli? Ez uste gurdian ibiltzera etorri aizenik, e? Emen jateko lana egin bear da. Denbora asiko gaituk opiziyua ikasten. Ba-al dakik atabala jotzen? Berdin da, onoko au artuko dek eta gaur bertan asiko aiz gurekin batean musika jotzen.

Gurdia malda goran gelditu zan errian sartu baño lentxeago. Erri polita Irurita, etxe zuri ta garbiak. Etxe ederrak enparantz zabalean. Elizondoko gisa emen ere egal aundiko etxeak dira, arri gorritzko arma-arria erdian. Ateak burni zaarrez iltzatuak. Leio batzuetan zangorriak ageri ziran.

Egun artan igandea zan. Joan zan nagusia alkatearengana, ea musika jo ta enparantzan ari ote zitezkean. Baietz, baño meza nagusiaren ondoren. Bitartean eraman zituzten gurditik lanerako tramankuluak. Poli zoraturik zegoan bere atabalarekin; oraingoan joango zitzaion gaizki egonaren itxura.

Meza bukatu-zai antxen zeuden jarriak, eliza ederreko alde batean, Bentura ta Poli aurrean, andrea aien erdian, baño atzerago, ta bi gizonak atze-atzean.

Egun artan San Inazio izanagatik ez zan beste igandetean baño ospe geiago. Napparroan ez bai dute Gipuzkoan bezela jaitzen.

Meza bukatu ta jendea ateratzen asi zanean, asi ziran bere aldiako musikariak jo ta jo. Jendea gelditu zan aieri begira. Txerpolariek lenbizi bira osoa eman zioten enparantzari. Urrena errian sartu ziran kalez-kale ta, asko nola ez bai diran, andik pixka bateko berriz plazan ziran. Tramankulu aiek norbait urkatu bear zutelaren itxura obeto zeukaten. Jende asko bildu zitzaien beintzat.

Musika ixildu zan ta orduan nagusia asi zan barra zear batean iñon diran irabio, igotze ta jeistek egiten. Nagusia ortan iaioa zan, aspaldian ederki saiatua. Bein tzitilik buruz beera, urrena ankaz gora besoan gañean. Tankera onetan bere burua bota besoak kenduta ta buruz beera erori bearrean zutik gelditzen zan. Eta onela beste egiteko asko. Asko txalotu zuten.

urrena asten zitzaizun bigarren gizona. Onek lur berdiñean egiten zuan lana. Asi ezkerretik eskubira ta eskubitik ezkertera, joan-etorrian egiten zizkitzun sekulako ikotika arrigarriak. Au ere ez zan txarra. Au ere txalotu zuten.

Jarri zuten gero lurrean bi muturrekiko kulunka, mutur bat beera ta bestea altxatzen zana. Igotzen zan nagusia eskallera batean ta beste gizona kulunkaren muturrean jarririk, saltatzen zannagusia gora zegoan muturrera ta onek ematen zion indarrarekin aidean botatzen zuan saltalaria.

Aidean bira osoa egiten zuan. Oso ederki.

Urrena Bentura mutil potoloa. Onek bakarriketak eta olerkiak buruz esaten zituan erderaz. Andreagandik makiña bat atximur kostatako ikastea! Geiñean par egiten zioten.

Non, usterik gutxiñean, bere menez, asten dan Poli. Norbaiteri entzun zion San Inazio eguna zala ta non asten dan.

Inazio gure patroï aundiya, kantari ta ederki kantatu ere. Nagusia asarretu zitzaion. Orregatik, bukatu baño len ezin ezere egin. Bukatu zuanean ba-dijoakio nagusita ta, apaiz bat ere bai zoraturik besoak zabaldu ta. Asi zitzaion laztanka ta nongoa aiz galdetzen. Donostiarra zala esan zuanean, apaiza ere ala izaki, lengo laztanaz gañera besarkatu zuan. Ea berarekin bazkaritara joaten utziko al zion, galdetu zion nagusiari. Baietz. Ta antxen joan zan Poli apaizarekin.

Apaiza etxe-jabe baten arduraduna zan, edo-ta, arek zituan etxeen ardura zuana, errentak artu-eta, bere elizako eginbearrez gañera. Apaizaren etxean zer jana ta zer edana ba-zan ta Poliri eman zion bazkaria ez nolanaikoa. Askotan asten zitzaion galdezka, baño Polik nai zuanean erantzun ta nai ez zuanean ez. Ajola gutxi apaizari. Aren arpegi gozoa!

Beraz, donostiarra e? ango arrai ederra baneuka zuri emateko! Edan beste pixka bat.

Bazkariaz gañera bete zizkion sakelak jateko gauzez, eman zizkion bi botilla ardo zar eta arratsean aparitara etortzeko.

Txerpolariengana zanean nagusiak ardo-botillak kendu zizkan ikusi orduko. Arritu zitzaizkion. Andrea asi zitzaion senarrari, bakartu zira-nean, Poliren bearra izango zutela esaten. Benturari ez diote ulertzen eskal-errietan eta nik uste, zion, arritu baño parra obeto egiten diotela. Polik euskeraz jakitea mesede degu.

Arratsaldean an ziran berriz txerpolariak. Asiera goizean bezela eman zioten, baño geroago par-eragitekoak egin zituzten. Eztiarena egin zutenean jolas ederra izan zan.

Joan zan, bada, Poli apaizarengana apaltzen. Ura ongi-etorria! Mai ederra zegoan apaizaren etxean. Apaizaren poza ez da esatekoa. Amar urtez lenago ezagutu balu ez lioke arrera obea egingo. Apaldu zuten, laz-tandu zuan eta eguardian bezela sakelak bete ta ardo-botillak eman zizkan berriz ere.

Apaizaren etxea trenaren geltoki-aldera zegoan ta andik errira malda dago. Gaba illuna zan. Poli botillak eskuan zijoala ba-dakus zakur aundi bat baño aundiagoko gauza illun bat beregana zetorrela korrika, ain zuzen ere! Poli gelditu lenbizikoz ta gañean zegoala alde batera egin zuan, arek alde artara jotzen zuan une berean.

Baño zera azkarrago ta berealakoan aldez bestea egin zion ta an pasa zan, aari aundia.

Apaizaren laztanak, aariaren izuak eta maldaren nekeak egin zioten barren-ikutuaz Poli biotza taupaka iritxi zan bere lagunengana.

Ez ziran urruti. Poli begitaratu orduko asi ziran txerpolariak beragana, zer eman dik? zer eman dik? galdetuaz. Ardo-botillak lengo esku-aldakuntza egin zuten. Ezin esan Poli gaizki asi zanik txerpolarien tartera.

Urrengo goizean Iruritatik aldegin zuten. Apaizak zeukan udare-arbol ederra alerik gabe utzi zioten Poli ez-beste txerpolariak ostuta.

EZKONTZA-JAIA

Igandeak eta errietako jaiak kanpora gutxitan airtu zitezkean gure txerpolariak, naiko jende biltzen ez zitzaielako. Ta erritik errirako, jaietik jairako tarte orietan, zer-eginiñ gabe egon bear izaten zuten. Ta, okerragoa dana, irabazi ez eta jan egin bear. Tarte orietan gorriak ikusten zituzten irabazi urria izaten zanean. Azkeneko bi errietan, orregatik, elizondon batez ere, txanponak parra-parra eskuratu zituzten. Gauza ikusia zan, bizitzak alderdi ederra ba-daukala dirua danean. Atsegiña bizitza, iltzea eriotza.

Ta, nagusiari, Poliri opiziyua erakusten astea otu zitzaion. Eldu ziran belardi batean eta antxen egin zituzten lenengo saioak. Aurreneko egin zezala berak zekiana. Errota ederki zekian, ordea alde batera bezela bestera ere bearrezkoa zuan ikastea. Errota da albo batean buruz beera ta gora egiten dan bira osoa, eskuak lurtean banaka ta segidan, oñak banaka ere.

Urrena jarri zan arbol zabal baten aurrean. Eskual lurrera bota ta ankaz gora, gerritik okertuta, ipiñi zizkion oñak arbolari. Gisa onetara, gerria gero-ta okertuaz, oñak arbolan beera jetxi zituan lurreraño zubia egiñik; ostera igo ta asierako tankeran erori zan. Ura zan zekian guztia.

Baño ongi zegoan. Batez ere gerriko biguntasuna bear izaten da ta ortik aurrera ez da alako lan zalla izaten. Nagusiaren iritziz aguro ikasiko zuan bear zan guztia.

Lenbizi jarri zuan eskuen gañean ankaz gora ibiltzen ikasten. Nagusiak berak eltzen zion zankonetatik ez erortzeko. Lenbiziko saioan ondo xamar egin zuan, lendik ere zerbait saiatua ez ote zan.

Gelditu ziran pixka batean atsedean artzeko. Nagusia ta Balentin, auxe zan beste gizonaren izena, alkarren ondoan exeri ziran. Poli ta Bentura, berriz, alkarrekin; ez urruti. Andrea gurdiaren barrenen gelditu zan jana maniatzen.

Aizak, Poli, asi zitzaion Bentura, ta pastelerian nai aña pastel ta goxo jaten al itukan?

Noski, Polik.

Zenbat bezela?

Aspertu arte.

Baño zenbat bezela?

Ezin sinisturik gelditzen zan mutil potoloa, batez ere janaren janaz azkenean gogait egiñik miliskatzen ez zuala esan zionean. Ai, tontua, berriz ere.

Goxoekin ametsetan utzi zuan nagusiak berriz deitu zionean.

Oraingo nagusiak eta Balentinek makil lodi bat artu zuten mutur banatik. Polik egin bear zuan eskuen gañean jarri, gerria makillari erantzitako zankoak beste aldera bota, urrena burua jasota zutik gelditzeko. Lan onetan bai nagusiak eta bai Balentinek lagundu egiten zioten. Ondo ikas-tean makillarik gabe. Baita ere ariketa ori bera atzekaldera.

Ta oriek ikastea, arrisku-saltua; baño ortarako lenbizi gomazko zintzilikai bat konpondu bear zuan nagusiak.

Etorri ziran gurdiairen ondora bazkaritarako. Senar-emazteak barren sartu ziran. Balentin, Poli ta Bentura alkarren ondoan jarri ziran bide-ertzean. Burnizko plater bana artu ta andreak bota-ala jan zuten ogi-zuku beltza ta babarrun gorria urdagi-izpi batekin. Potoa, urez betea, iru lagunentzako edan-ontzia zuten. Ez zan txarra aldameneko errekan beera zetorren ur prexkua. Ogia, gogor xamara; biguna jan-errega izaten da. urrena, azken-maiez, udare bat eta bina galleta, Balentineri iru, apaizaren etxeak.

Bentura, galletak jan bitartean, ixilik zegoan. Alako batean galdetzen dio Poliri:

Ta zer egin bear izaten da pastelerian lanean asteko?

Galde akiok nagusiari, Polik parrez.

Abiatu baño len, euskeraz itzegiteko nagusiak esanda, galdetuzio Polik an zijoan bordari bati ea Etxalar zein aldetara zegoan ta noiz zira erriko jaiak.

Erantzunarekin etorri zan eta guztiak gurdian sartuta artu zuten bidea.

Onela ibilli ziran egun batzuetan. Arraiotzen barrena igaro ziran. Baño alako erri koxkorretan jende gutxi biltzen zitzaien igandea izanagatik eta aste-egunetan ez zan iñor askorik ikusten. Orretara, obe zuten igandez beste aundiagoko errian sartu. Gañera, azken-aldian itxurak ziranez, edozein baezpako errietan aritzeko txerpolaria ez ziran, edo ala iruditu nagusiari.

Oronotz, Mugaire ta Oieregi, alkarrengandik ez urruti, ezere gabe gelditu ziran orobat.

Tarteetan Polik saioak egiten zituan opiziyo berrian ta oso aurrerapen aundia egin.

Bein, Narbartera zijozela, algara nabaritu zuten bide-ondoan, jende askorena itxuraz. Mandoa gelditu zan. Bat-batean non azaltzen dira gazte

batzuk zarata bizian txerpolaria! oju-egñiaz. Bereala lagun-pilla aundia bildu zan. Ea saio bat egin nai ote zuten ango barrunbean.

Tokia qq deritzaiona zan, len jauregi bikaña ta orain arrotz-etxe ederra. Ba-ditu bi muturretan dorre aundi bana, biak berdiñak. Baita ere, mendi-aldera, ba-dago erromatarrek egindako zubi zaarra. qqn gain-gañeko jendea bizi izan da. Orain ezkontza-jai zan atsaldean eta gizaseme ta neskatx billera ikaragarria zegoan, Iruñatik etorriak. Txerpolariekin sortu zan zalaparta!

Gurdia bide zabalean utzi ta txerpolaria musika-tresnakin barrura bidean ikusi zituztenean, oso alaitu ziran jolasa gogotik izango zutelakoan eta asieratik txalo beroak jo zizkieten etorriberrieri. Len nagusia arrotzen asia bazan, ederki lotsatuta agertu zan oraingoan.

Atarian jarrita sendo jotzen zuten bostak-ala-bostak. A zer zanpatakoak andrearenak! Nagusia aspo egiñik aizea ematen zuan bete-betea. Balentinen eta Benturaren pirripi ta txirola! Poli atabalaria tente. Billerak atera zuan par gozoa musika arraio arekin! Ala ere, lenbiziko joaldia bukatuta, par egñiaz gañera esku-zarta polita egin zieten. Asi ziran ojuzaleak ardoa eskeintzen eta bost laguneri edan+azi zieten mama ederra.

Urrena oi bezelako irabio ta saltuak. Ez zuten txintik ateratzen. Txerpolarien lana oso atsegin zuten. Poli bera ordurako ondotoxoa ikasia zegoan. Errota ezik, esku-gañean ederki zebilen ta aurre-alderako bira osoak, buruz beera ta gora, poliki zekizkian. Artaraño zegoan ikasia. Egiteko au bukatuzutenean, aien txalo-txaloak! Berriz ere txurrut eder bana nai ta nai-ez.

Bentura azaldu zan olerkiak esaten. Aren bekain illunak, aren beso-ibiltzea, aren abotsa! Ez zuan beñere aria galdu; ez zan buru txarreko mutilla. Obe beretzat, bestela ez leukake alderdi txarra maisu aiekin. Ta bestetan ezer ulertzen ez ziotelako par egiten ba-zioten, orain berriz uler-tzeagatik zetorkien egñialdia. Alako jendea ain gañeko gauzak esaten! Ta nola. Zimaur tarteko lorea esateko. Baño aiek ez zeuden ez baterako ez besterako, ez loretako beintzat.

Ta bukatu baño len, luze xamar ari baizan, asi zitzaizkion alagaraka, txaloka ta ojuka nastuan ta berrenera sartzeko ta eldu besotik eta aria moztuta barruan sartu zituzten txerpolaria ibiltariak.

Noizbait pastelak jateko aukera etorri zitzaion Benturari. Bildurrez asi bazan ere, gero ta aundiagoak artzen zituan. I, Poli, ari zitzaion, onenbesteko pastelak izaten al itukan zuen etxean? Baita aundiagoak ere, Polik. Txautu zuan. Itza baño naiago zuten jatea, ordea. Ta jan ezik edan ere gogotik egin zuten bostak-ala-bostak.

Poli zuten maiteena. Maiez-mai zerabilkiten. Baño ur-utsez oitua egoki. Ta arrapatu zuan. Asi zan txerpolari jendeari par-eragiten. Ematen dio gero lurrean irabioka ibiltzeari. Jendeak par gozoa zegian balantza bakoitzean. Gizajoa, ordea, buruz beera eskuen gañean zebillen batean jotzen du kopeteko bat lurrera erorita ta izugarritzko odol-ixuria asi.

Izutu zan jendea, baño ez zan ajol aundiko miña. Nagusia, amorrata. Miña garbitu ta lotu ta kanpoko gurdira eraman zuten norbaitek sakelean durua sartuta.

qqko ezkontza-jaiak dantza nai zuan. Ta atabalaria ez beste asi ziran jo ta jo, ta illunduta ere an aritu ziran, ura musika ba-zan ez ba-zan.

Aztu gabe andreak eskabidea egin zuan agur esaterakoan ta zillar pilla polita eskuratu. Polik zori ona ekarri lagungoari.

Gurdirakoan, ordea, nagusiak durua kendu sakeletik Poliri ta ostikoz bultzatu. Asto jaio ta asto bizi. Poli gajoa lo zegoan. Ez zion begiratu txarrik gabe utzikoe rne egotekotan.

Bentura sakelean bigarko utzitako pastel azkena asi zitzaizun jaten.

ARRIKA

Udara-egun artan Narbarteko bidean zijoakean normaik ikusi zeza-kean, bide-baztarrean, mando bat gurditzar bateri lotua. Euri-izpiz josita zegoan belarri-puntetaraño. Burua makurtuta antxe geldik iñoiz geiago ibilli bear ez balu bezela. Gurdia ere, ala bear-ta, ura ere egon, ain ongi elkartuta biak! Ez jakin gurdia mandoari lotuta ote zegokion ala mandoa gurdiari.

Euri memel, txirtxilla ari zuan ta euria ari zualako ala beste iñor an aldean ez zebillelako, ala guk ez dakigun beste zerbait zalako edo ez zalako, gurdi-barrengo atabal-otsa garbi ta gozo.

Aire guztiek ez dute atabal-jotze berbera izaten eta ba-dira deus ere jotzea bear ez dutenak, ari zitzaion Balentin Poliri erakusletzat jarrita.

Polik atsegin zuan atabala, orobat buruz beera ibilli-bearra, baita ere Benturaren laguntza ordurarte par aundiak egiña ez ba-zan ere. Naiago zuan txikien aundia izatea, ez aundien txikia.

Baño ala uste ba-zuan ere, kopeteko lotallua ezta gogoratu, nagusiaren erritak entzun bear izan zituan atabala ixilduta.

Ikastea ondo zio, baño nik erakutsiko diat iri bear ez dan tokian sartzen. Nork esan zikan apaizari atsegin emateagatik kantari astea? Ta txerpolari moskorrik ikusi al dek iñoiz? Erakutsiko diat nik iri neurritz edatea ezik ire buruz aritzea. Emen nik agindutako besterik ez da egiten! Ta iñoiz bear ez danarekin asten ba-aiz, ez zaik orren errex sendatuko nik emandako ostikoa. Andreak: Ta oraindik opiziyua ez dakielarik. Emen ik asmatutako opiziyorik ez diagu bear. Andreak: Ikasi bitartean mantentzen ari gatzaiizkiolarik. Uste al dek edozein etorri ditekela nere tegira? Ikusten dek nola jaten dan emen. Andreak: Aben tripak betetzen ez degu lan txarra. Begirok, bada, bestela aguro joango aiz etorritako bidetik.

Ango egonaldia eginda gero, gure txerpolariak Narbarteko bidean abiatu ziran urrengo egunean. Nagusiaren erritak ez zioten ezertan txartu Poliri bere olde ona. Ibillian-ibillian goizeko amarrak aldean eldu ziran errian. joan zan nagusia, oi bezela, bere zeregiñetara; baño oso gogaituta biurtu. Ez omen zieten uzten goizean aritzea, arratsaldean bakarrik, eta ez enparantzan, pelota-tokian baizik, bide zabaletik ikusten zan pelota-toki artan; ez txarra. Orrez gañera ez zitezkeala musika jotzen errian ibilli.

Artaz geroz egon egin bear arratsalde arte. Ta arratsaldean pelota-tokian entzun zan lenengo musika-otsa, oso gogoz ari ez ba-ziran ere.

Asi ziran, bada, gauzak gertuta, beren lanean. Jendea poliki bildu zan. Buruz beera ta gora ta aidean ibiltzeak, ederki. Geiago ibilli balira ere ez zan jendea aspertuko. Ordurarte ederki zijoan jai. Baita geroago parragarriren bat egin zutenean. Baño Bentura iñork ulertzen ez zituan gauzak esaten asi zanean, ain benetan ere, narbartetarrak adarra jotzen asi zitzaizkion. Gero-ta iseka ta par-algara aundiagoak egiten zioten. Uju batetik eta iji bestetik. Norbaitek zerbait esan eta guztiak parrez. Bentura bildurtzen asi zan. Nagusia oso kezkatuta. Alakobatean botatzen diote Benturari merenge dalako bat egin begian bete-betean jo. Jendea asi zan parrez lertzeko zorian, Bentura negarrez, begi bakarrarekin, noski, ta nagusia irakiten. Poli, berriz, ezin egonik, iñork ikusteko bildurrez.

Joan zan nagusia jendeagana. Bentura ta Poli alkarrekin atze-aldera. Asi zitzaion Poli parrezka jateko pastel ura. Egia esan, ezertxo galdu gabe oso-osorik zeukan arpegian. Benturak ezetz, erdi negarrez. Polik jateko. Ezetz. Non asten zaion benetako itxuran:.

Au dek gure etxean izaten zan bezelako pastel ederra.

Bai? besteak begi bakarra borobilduta.

Bai.

Ta zuri artatik beatz-muturrarekin pixka bat abora ekarrita parrez asi ziran biak-ala-biak.

Artean kanpoan sekulako iskanbilla sortu zan. Nagusia len ez oso-pozik eta joan zan amorratuta jende-tartera ta jo zuan mutil bat berak botatakoa zalakoan. Min aundia ez egiñagatik ura ere negarrez asi zan, batez ere okerreko itxura eman eta aitzakirik ez izanda jo zualako. Asi zitzaizkion orduan gizonak kontra. Ta nagusia sendoa zalarik gaizki ibilliko zan erritarrekin bero-bero zeudenez geroz. Balentin ere joan zan bere alde. Emaztea orobat alderatu zitzaion arpegia emanik eta ez makalena. Izketa bizian zeudela, asmoak gogorrigoak, erri-zaia azaldu zan aien tartera. Ta ura ere suminduta, zijozela lenbailen erri artatik, esan zion nagusiari.

Joan bearko. Erri-zaiari eskerrak ez zan gogorragorik gertatu. Ta oraindik ere aren bearra ba-zan. Erriko jendeak ez zuan nai toki artatik aldegin. Larri baño larri asi ziran txerpolariak beren tramankuluak biltzen. Eraman zituzten gurdira. Sartu ziran barrenean, Bentura begia gorri ta mingaña zuri. Ta erri-zaia atzetik abiatu ziran kanpora jendea ojuka.

Bein erri-kanpoan errizaia atzera asi zanean, andik pixka batera asi ziran bere aldiko erritarrak arrika gurdiari lurra arriz garbitzen. Ikaragarriko zaparrada bota zioten. Gurdiaren gañera ale ederrak erori. Ta gur-

dia ezik mando gizajoa makiña batek jotzen zuten. Ta barrengo zigorraz gañera arriek bear baño geiago zirikatuta, korri egiten zuan mandoak egiñalean, iñoiz gelditu bear ez balu bezela.

ETXALAR-KO BIDEAN

Azkeneko ibilkuntza txarra izan zan. Lan eginda gero ez zuten dirurik bildu ta eskerrak bildutakoak ez ziela miñik eman, mandoari ez beste. Mando gijazoari zenbait arriek kosk egin zioten berak janari urriari egin lezaiokean baño obeto. Orrelako zauriak, ordea, ez dute aunditasun ortako abereak gaizkitzen, itsusitzen baizik, ta ura jende zakar xamarra zan gauzak itsusi ala ederraren aldetik erabakitzeko. Gurdiak berak urratu batzuk ba-zituan, baño gurdia gogorra izaki ta nonbaitu josi-bearra besterik ez, gogoa izatean. Ori ez da okerrena, andreak zion, lanean alperrik aritzea. Aituko omen zitzaizkan lengo irabaziak. A zer makurra! Ezin ba aztu.

Nagusia, ordea, lengoak aztuta, pozik zegoan Poliren aurrerapenari begira. Egun aietan maiz saiatzen ziran Polirekin ta oso txerpolarirenekin zegoan. Jarri zion gomazko zintzilikallua gerrian arrisku-saltua ikasteko. Arrisku-saltua izaten da aidean bira osoa egin ta zutik erortzea ezeri ikutu gabe.

Gerrikoarekiin, noski, zintzilik zegoala-ta, uts edo gaizki egiten ba-zuan ez zan lurreraño erortzen. Goiko bi muturrak arbol egoki baten adarrari lotuta ere ibilli ziran. Ta uste baño askoz lenago bota bear izan zuan kalte besterik egiten ez zion zintzilikallua. Arrisku-saltua, beraz, ondotoxo ikasita zegoan. Baita ere atzekaldera eskuen gañean bira ematen. Baño geien arritzen zuana zan aidean joateko tramankulu arekin. Len Balentin izaten zan saltalaria; baño andik aurrera, Poli ariña zala-ta, Polik egin bear. Nagusia eskallera batean erdi-alderaño igota mutur batera salto eginda bestea altxatzean, arin joatzen zan aidean mutilla bira osoa emanegiz zutik erori baño lenago. Ta bere buruarekin onetan ari zala, Poli gero ta gorago bidaliko zuala-ta, lurrean bigungarriren bat jartzeko asmotan zebillen. Denboraz bi bira osoak egingo ditu saltu batean, zion berekiko. Lagungoak gero ta lan ohea. Ez zuten kalterik izan Poliren etorrerakin.

Benturari berriz lana gutxitu zitzaion. Ez zuten asmorik jendearen aurrean gauzak esaten jartzea. Orren truke, zeregiña ematearren, len mandazalea ba-zan orain edozertara bidaltzen zuten.

Legasa-erria aurrean zegoala, Narbartekoa gogoan artuta, goizean emen lan egitea erabaki zuan nagusiak eta arratsaldean urrengo errian. Orrez gañera, Etxalar urrutitxo ta bidea laburtu. Legasa ez zitzaion iruditu erri aundia.

Aritu ziran, bada, Legasan goizean; baño ez zan ikusle asko bildu. Dirua ere eskas artu zuten.

Arratsaldean Doneztebe begitaratu zitzaientean, oso erri ederra iruditu nagusiari. Bai, Donestebe erri polita da, an Elgorriaga ta Donamaria ibaiak alkartzen diraneko artan. Errirako bidea zubian barrena dijoa, erriari bira eman eta ostera zubi beretik ateratzen da. Intzakardi-eguraztoki ederrean egin zuten ariketa. Musika joaz erritar eta udarazale asko ekarri zituzten. Poliri, ordea, arako arrantzaleari begia jarrita zegoan, presa-ondoan kanabelarekin amarraiak nola arrapatzen zituan ikusten. Arrantzarako gogoak artuta zegoan. Lanean aritu bear, ordea, ta lan au ere gogozkoa zuala-ta, azkeneko egunetan ikasitakoak ederki erakutsi zituan. Jai polita Intzakardin. Poli asi zan berarentzat bakarrik jotako txaloak jasotzen.

Baño urrengo egunean Etxalar-en egon nai ta Donestebeko jende txukuna utzita bideratu ziran illunabarra asten zan garaian. Ta zerbait ibilli zirala gauak Sunbillako aurrean arrapatu. An gelditzea erabaki. Apaldu zuten ta lotarako asi, baño bero aundia zala-ta, Balentinek eta Polik naiago izan zuten kanpoan lo egin. Ta mendian sartu ta an aldean arbolpeko toki egokia billatuta, antxen etzan. Burua lurrean, zeru izarratua begien aurrean. Arbolen ostoa bel-beltzak ageri; ordea, goian, izar dizdizaleak keñuka. Alako argitasun urdiñ-antxakoa zeru-zolan. Aize ariña ba-zebillen ostoa jostatzen. Ixiltasuna. Bi lagunek alkarren arnasa nabari. Belar-txima legorak ots ikutzean. Bero zegoan. Langilleak atsedean artzen. Gaztelu zaarreko lo-zulo maitea gogoratu Poliri. Arratsaldeko arrantzalea, mutil donostiarrari bere erria gogoratu. Begiak malkoz aunditzen asi zitzaizkion.

Goizeko zortziak dira, irakurlea. Au egualdi ederra! Erri onetan ez dute txerpolariek lanean aritu bear ta aiek ikusten geiegi zaletu ez ba-zera, begiraiozu ezkerreko Sunbillari. Or, presaren ondoan dakuskizun zer ori, izokiak urean gora igotzeko malladia da, lendik ez bazeneki. Ikusten, zubi ederra. Toki au berdiña da, erria toki atsegiñean jaiota dago, mendiz inguratuta. Ez dio etxerik iges egingo; orra eliza nagusi. Orra bizitza ta eriotza elizaren ondoan: pelota-tokia ta illeria bata bestearen urre.

Goazen orain txerpolariekin batean. Or beean dakuskizun ibai orrek oso urrutiraño laguntzen dio gure bideari. Bideak alde batera egiten badu, ibaiak ere bai; ibaia okertzen bada, orduan bideak jarrai. Mendi-tarteko alkar-laguntza dabilkite. Ibaia polita dago alako egunez. Ura gutxitu zaio. Bestetan ur-azpian egon oi diran ugariak, orain zuri-zuri egiñik daude eguzkitan. Ur berdea geldik dago ta animarik ba-leuka ere ikusi lizaioket-

ten, ain argi ta garbia dago. Putzu aundia dagoan tokian, berdeago ura. Arri borobillen tartetik, arbazta legorrak tximaz beteak.

Sunbillatik urrengo erriraño alde artan erritik errira litekean biderik luzeena da. Mandoa gelditu bedi pixka batean. Orra Poli larrubizirik alako putzu ederrean murgiltzen, ain ur gozoa ere! Bentura parrez dagokio.

Goazen aurrera: Igantziko Bentak. Lesakako zubia baño lentxeago artu bear omen da Etxalarko bidea, eskubitara.

Emendik bide luzea ta aldapatsua omen da. Alan esan diote Poliri.

Eskubiko bidea artu ta gora aldera asi ziranean eguardia zan.

USTEGABEKO OLLARRA

Dagonillak amabost. Etxalar-aurreko zubian barrena zetozenean gurdi-gaña kiskaltzen. Uste baño beranduxeago iritxi. Mando gizajoa neka-neka zetorren euliak etsai. Barrengoek ere beroa ta nekea obe. Eguzkiak zapaldu bear.

Etxe-tartean sartu ziranean, itzala gozoa, izugarrizko neska-mutil pillak inguratu zion gurdia. Oriek izaten dituzu bazkalondoko lenengo jaizaleak. Baño ordu artan jendea poliki asia zan eta umez gañera aundiak ere azaldu ziran txerpolarien gurdia ikustera.

Aiuntamentuko beean gelditu zan gurdia. Igo zan nagusia erri-zaia-rekin. Egon artan jendea ugaritu ta bil-bil egin zitzaion gurdia. Mando-aldetik Balentin eta etxeoandrea ikusten zuten eta atze-aldetik, Poli ta Bentura. Ta mutil potoloari begiratuta neska-mutillak parrez asten ziran. Aurreko pelota-plazako pelotaren ota entzuten zan tarteka orma gogorra kank jotzen zuanean.

Kanpokoak barrengoeri begira, barrengoak kanpokoeri.

Jetxi zan nagusia ta arre mando abiatu ziran erri-gibelera, inguruko baztar batera; etxe-tartean ez zeukaten ba egoterik.

Tokiratu ziran. Atera zituzten tresna ta tramankuluak eta pelota-tokian plaza eginda, jokatzea galazita, jarri zuten tegia. Ez azkarregi ibillita, nekatu xamarrek bai-zeuden.

Aurrez-aurre, karabineroen etxea. Tarteka aga luze batzuk bandera muturrean. Erdian, musika-tokia, egun aietarako neguko txokotik ateratako olaz egiña. Aiuntamentuan bandera aundia ta beeko ostatu ta ardote-gian, berriz, jende asko.

Asi ziran txerpolariak musika jotzen. Egia da erriko musikaren aldean zarpalla zala musika ura; baño errietako jaietanmusika geiegiak ez du iñor gaizkitzen. Ta gure musikariak bertan jaiok balira bezin lasai zebiltzan kaleetan. Errizaia aien aurretik txibiriskoak bota ta bota. Erria pil-pil kanpotarrez. An zijoan pamili guztia: Bentura potoloa, Poli lerdena, Balentin ixilla, nagusi kopetilluna ta andre txima-jario. Ala ere, ez lioteke par aundirik egingo andre beltzari, zanpa-jotzekoa eskuan zeukan bitartean beintzat.

Plazaratu ziran. Musika ixildu zanean gauza ikusgarria egiteko asmoak artuta zegoan nagusia. Nolanai bostak izango ziran. Plaza ezin geiagotan jendez bete. Asi zan bera aurreneko barran ibiltzen, len dakigun beze-

la; baño oso ondo ta txaloak jotzen zizkiotenean, eskar-bidez, berriro egiten zuan lengo saioa.

Eta laxa erakusteko guztiak erakutsi ta nekatu zan arte. Jendea ixilik eta atzenean txalo ederrak.

Asi ziran gero bere aldiko Baletin eta Poli alde banatike ta bat aruntz bezela, bestea onuntz. Antxen egin zituzten aurreneko errota, gero eskuen gañean ibilli; baño astiro, ondo ikusteko moduan. Urrena Balentin eta Poli alkartuta sekulako ariketak egin zituzten: artzen zizkion oñak eskuetan Baletinek eta aidean botatzen zuan Poli, berak ere lagunduta. Eta Poli atzekaldera bira osoa egiten zuan saltu aundia egiñaz. Eta onela Balentinengandik barraraño ta barratik Balentinenganaño.

Egin zituzten aurrerako ta atzerako jira-birak, eskuak eta oñak txandaka lurrean jarrita. Baita ere arrikos saltuak, aurreraka ta atzeraka. Ta biak iaioak ziralarik, Poli ikusten zuten atsegin geiagoz, gaztea ta lerdena zalako ta oso garbi egiten zualako. Ondo nekatu arte euki zituan nagusiak itzaz zirikatzen. Barrengo poza zeukan.

Txolarte txiki bat izan zan. Andrea an zebillen eske jendearen artean. Jarri zuten kulunka. Benturak ekarri zuan lurreko bigungarria ta kulunkaren aurrean zabaldu zuan. Saio batzuen ondoren bi bira osoak egin bear dituk aidean, belarriratu zion nagusiak Poliri.

Astiro ari zira. Ara berriro asi. Saltatu zan nagusia ta pump gure mutilla aidean. Bai jator erori zutik. Txaloak bitartean ea gorago esaten zion nagusiak.

Urrena gorago. Ederki. Ondoren Balentinen bizkarraren gañean zutik. Ederki.

Orain, orain. Kulunka tinkatu zuten; bigungarria luzatu. Eskallera ere gertu. Plazako ixiltasunean igo ziran nagusia ta Balentin. Alkarganatu ziran. Jarri zan Poli kulunkaren muturrean. Gertu zeuden. Pixka batean egon ziran. Ta ea, motel, egiten dute salto biak batean kulunkaren beste muturrera ta ujuju etxeok berek karraxika egiñaz, an zebillen aidean Poli biraka bi osoak eginda lurrera txut erori zan arteraño. Ikara pasata, gortzeko añaoko esku-zarta beroa izan zan. Poli irria ezpañetan guztiak agurtzen.

Txerpolariek ez zuten iñoiz orren lan ikusgarria egin. Pozik zegoen nagusia; baita Poli ta beste guztiak. Aieri eskerrak, urte artako Etxalarko jaiak bestetan baño ederragoak izan ziran. Dirua parra-parra bildu zuten. Orrez gañera, andreak bidalita, lanik ez zuala egiten erritan emanda, Bentura gizajoak arratsean arrapatutako sagarrez kolkoa bete ekarri zuan.

Bigarren egunez saiatu ziran. Lengo ariketa berberak ez egitearren, aldatu zuten eginbidea. Ta indarrezko ariketa batzuk kendu ta parragarrikoak egin aien orde. Ta len ikusitako batzuk egin ondoren, tentelkeriakin asi. Ta eztiarena egin zuten.

Eztiarena egiten zuten nagusia ta Balentinen artean, biak parragarri jantzita. Jartzen ziran biak plazaren erdian, bat exerita. Zutik zegoana erlea omen zan ta arek joan bear zuan ezti-billa, bestea utzita. Ni nato-rrenean esaidak: ekatzak ezta.

Ta bein eta berriz gauza bera baldetatu ta erantzunda, asten zan erlea plazako bira guztian bi besoekin ega-itxuran. Baño bestearen atzetik pasatzean artzen zuan aboa bete ur. Ta berriz egari emanda ba-zijoan, azkenez, bestearengana. Biak aurrez-aurre jartzen ziranean, exerita zegoanak esaten zion erleari: ekatzak ezta. Ta eskatu bezin aguro, arpegira botatzen zion aboa beteko ur guztia.

Urrena erlea erlenagi ta erlenagia erle, alegia lengo egalaria exerita ta exeritakoa egalari. Asten zan pozik erle berria lengoak ordaintzeko usteen, baño erleak bizkarra jarrita aboa urez betetzen zuanean, exerita gelditutakoak beste ainbesteko ura artu. Alkarren aurrean jarri ziran: nnn! batek, nnn! besteak. Ta naiko nnn! ibillita, bata besteari ezin aditurik, erleak besteari ezta eskatzeko esan naiez aboa ustu zuanean, erlenagiak arpegira bota zion ura len bustitako berari.

Orra, bada, txerpolarien jaiari itxura eman. Eztiarena par asko egin+erazten zuan. Bigarren txanda onetan ere dirua poliki artu zuten, jendea zillarreen zegoan. Ta gero, jakiña, an ibiltzen zitzaizun andrea zenbait gauza saltzen. Ta Etxalarko jaiak ezin obeak izango ziran txerpolarientzat, baldin emakume gaiztoak egiteko txarren bat egin ez balu.

Benturaren nai ta nai-ezko lanik-eza ezin eramanik, lapurretara bear-tu zuan. Alako tokiko ollotegitik, berak ongi ikusia, ollo bat bederik ekarri zezala. Nola joan, non sartu, nola ekarri, esan zizkion. Bentura negarrez. Orduan-eta andre gaiztoa amorratuago.

Gaba zan eta gurekiko illunpeak izu geiago ematen zion beste edozerk baño. Olloari eltzea ere ez dakigu ausartuko ote litzaken. Mutil gizajoari atximurrak egiten zizkion: alperra, ez gero gabe onera etorri; ekartzen ez ba-dek ik daukak gorria. Grin txarra artu ziona.

Poliri min ematen zion oriek ikusteak eta, naiz bein-edo-bein par-egiteko gogoia etorri, asarretuko zitzaion andreari. Ta bai ez asarretzeagatik ala lapurretara joateko gogoagatik, berak lagunduko ziola Benturari. Ta andrea madarikatzen, eldu zioten biak alkarrekin eta zoazte abiatu ziran esandako tokitik.

Bide txigor batera aldatu ziran eta andik laister Benturak ikusi zuan ollotegia illunpean, len sagarrak ostu zituaneke tokiti ez urruti. Pixkana-ka alderatu ziran. Ollotegi aundia zan. Atea billatu zuten. Atzera begiratu ta, sartu ziran, Poli aurretik.

Gaba oso illuna zan; ia ez zuten alkar ikusten. Asi zan Poli olloen zulora, baño ixillik ibilliagatik ollo batzuk arrotu ziran eta pixka bateko ollotegi guztia kol-kol eta ega-zalapartan. Asi zan Poli korrika aien atzetik eta orduan berriz larrutu bear ba-zituzten baño zarata geiago ateratzen. Ez zitzaion lan erreza Poliri ollorik arrapatzea, egiñalean iges egin zutelarik nekez ikusten illun artan. Ango korrikaekin izugarritzko zalaparta sortu zan.

Bentura ere batera ta bestera zebillela, errepatu gabe artzen dio anka oñaren azpian ollarrari ta arek eskura tira zion kolpiaz asten da karraxika negarrez. Baserriko zakurra, lotuta zegoana, asten da bere aldiko zaunka esnatuta.

Polik igesari eman zion tximistaka. Bentura gizajoa, ordea, atea ezin billaturik gero ta marru aundiagoak ateratzen zituan. Non agertzen dan baserriarra makilla eskuan, Poli igeska ikusia. Ta ebain-ebain egingo zuan Bentura gizajoa aren ikaraz biotz-ikutua izan ez ba-zuan. Ala ere besotik elduta atera zuan ollotegitik eta ederki astinduta bidali zuan jo gabe, berriz azaltzen ba-aiz esanez.

Eskuan odola ikusita eraso zion berriz negarrari Benturak eta Poliren korrikarekin eta baserriko zakurraren zaunkarekin, bideko zakur guztiak asi ziran bere aldiko izugarritzko zaratan.

Urrengo goizean, oso goiz, karabineroa etorri zan txerpolariengana ta alde egiteko erri artatik lenbaitlen guztiak kartzelan sartzea nai ez bazuten.

Abiatu ziran; zubia pasa zuten. Benturak gogoz zekusan erria atzean; eskuko odolak baño izu geiago ematen zion erri artan egoteak. Onela egin bear izan zuan lana amairu urteko mutillak.

Nagusia gogor aritu zitzaien erritan arratsean gertatutakoaz. Batez ere bere andreari aritu zitzaion, baita Bentura tontuari ta Poliri ere ez zion barkatu, orrenbeste korri eginda, esku-utsik etorri zalako.

Mendi-gañetan odeiak bulunbaka zebiltzan egoaize gozoak emeki bultzatuta. Azkenez guztiak pillan artu ta eraman zituan. Ortzia garbitu ta eguzki ederra azaldu zan.

AMOARRIAK ETA SUKAR USTELA

Balentinek ala zion:

Gañeko larrua makillakin jotzen danean, azpikoa dardar jartzen du bien tarteko aizea dala-ta, ta erditik dijoazen listari abek ikututa, len alako bi egiten du dardar ta gañekoari eragin egiten dio. Listari abek ez balira soñu gutxi aterako luke atabalak. Nik erakutsiko diat iri zeri esaten zaion ta, pla, tra, rra-rra, atabala jotzen danean. Ik beste zerbait jotzen ere ikasi bear ukek.

Nagusiak bere aldikoz:

Ezerk ez nau geiago amorratzen emen edozeinek nai duana egiteak baño, ni iñor ez banintz bezela; baño aitu zaizute nai duanak nai duana egite ori.

Andreak esan zuan:

Nola biziko ziñateke nik bear bezela gobernatu ez ba-zinduzketet?

Zer jango zenuteke?

Berriz ere saiatu bearko det jana ekartzen goseak ilko ez bazaituzte.

Benturak:

Eskuko miñak oraindik ere oñazea egiten dit.

Poli ixillik zegoan Balentineri adi-adi.

Ta bat-batean gogoratu ainbeste orduan jan gabe zegoala mandoa. Baño aurki Lesakan ziran eta gelditzean emango zioten, lertuta gelditzen ez ba-zan beintzat.

Errian sartu ziran. Igandea zan. Ta emen ere oi bezelako saioak egin zituzten. Txerpolarien lana obetu zan ta iñoren aurrean aritzeko ederki gaituta zeuden, Poliri eskerrak. Euskalerrian asi ziranetik zer-jana errez bereganatzen zuten andrearen marmarizaren gora-beeragatik. Edo guk uste, geiago izan eta purrustaka gogorrago, alegia pozari itxura kentzeagatik aritzen zala erritalari.

Ostera asi zan mandoa etxea karraio: txerpolariek lan egiten zuteanean, mandoa geldik; aiek geratzen ziranean, mandoa lanean. Ala, iritxi ziran Lesakako zubira eta bertan bide zabala.

Poli atze-aldean zetorren exerita zankoak zintzilik. Non salto egin ta ba-dijoa ibaira. Arrantzalea prantzesa zan, lo-kuluxka egiten. Artzen dio Polik bañabela ta saski txikia eta ba-dijoa korrika gurdira.

Nagusiak oartuta ala dio asarre bizian:

Zer dakark or?

Arrantzan egiteko.

Ba-al dakik arrantzan?

Baai.

Andrea tartetu zan.

Lagaiozu, ez degu kalterik izango.

Donesteben ikusiz geroztik areri ziraon gogoarekin.

Ta ala gertatu. Egun aietan Bera-aldean ibilli ziran, erri onetan ere erakustaldi bat egin bai zuten. Ta erriaren izena entzun ez eta Pinisterre gizajoaz ezta batere gogoratu gure arrantzalea.

Egun aietan amoarraitan erruz atera zuan Polik eta ez zan nagusia gutxiena janda zegoana. Bentura arriturik zeukan eta Balentin bera ere, zeñen ondo arrapatu ta amua nola kentzen zion arraiari. Ta arraitan ia etxeko guztiak aspertu aña ateratzen zuala, beñere ez geiegi etxekoan-drearentzat.

Endarlatzko ondoan bein ari zala, ikaragarritzko pilla atera zuan Polik. Baño batean karabineroak kañabela ederregia oartu Poliren eskue-tan. Arrantzarako paperak? Polik kañabela billatu zuala. Kendu ta pakean.

Gurdian zirala, ordea, amoarrai prexkua ain ederki jandako nagusia bat-batean sumindu zitzaion Poliri: oneraño zegoala, aren nai duana egi-tearekin eta istillu berririk ekartzen ba-zion etxetik kanpora bidaliko zuala.

Abiatu ziran Endarlatzako zubian barrena. Gipuzkoan sartzerakoan mikeletea ikusi zuten izkillua bizkarrean.

Aren gorri-urdiñak ikusgarri. Mikeletea gizaseme sendokote ta indartsua zan; txerpolarien gurdia errex irauli zezakean berak bakarrik. Ez ote zego-an parragarri ainindar aundiko gizona izkilli bearrez? Alegia, bien artean indar geiegi ez ote zeukaten. Edo gizona sobra, ala izkillua geiegi. Sabela beteta euki ta ogi aundia besoaren azpian, esate batera.

Mikeleteak ezin ezere esan.

Irungo bidea zeramaten. Alde batera ta bestera mendixka tenteak altxa ta bee-beerañoko irrikituak erakusten zituzten. Noizbait azkeneko mendi koskorra nekez alderatu ta Beobiko etxe-pilla agertu zan. Pixka bat aurrerago, ibaiko ur zabalaren gañean, Ondarribi-erria urrutira ikusi zuten.

Irunen sartzerakoan, ordea, uste gabea gertatu. Errizaia azaldu zitzaian karraxika eskumakilla altxata gelditzeko ta gelditzeko. Zer gerta-tu? Sasoi artan Gipuzkoako alde onetan sukar ustela tifus) askotxo zego-an. Ta itxura zikiñeko jende ura ikustean, gaitzaren kutsua zekarkitelako-an, ez nai errian sartzen utzi. Jeisteko ta guztiak berarekin joateko.

Barrengoak geldik. Tira zion errizaia mandoari ta an eraman zuan gur-dia ta gurdiko jendea baztar izkutu batera.

Joan zan errizaia mikeletearengana ta andik pixka bateko mikelete bikoarekin azaldu zan.

qq.

Polik tiputs entzun zuanean, ala dio parrez:

Tiputs ez dakit; baño triputs, errexago.

Ia jo zuan errizaia makillarekin. Nagusiaren begiratu.

Ta errian sartu ezin zitezkeala ta aiuntamentuko bidean asi ziran gure bost lagunak eta errizaia eta mikeleteak, gurdia an bakarrik utzita.

Jendea asi zan aien atzetik. Leio guztiak emakumez bete ziran. Urrengo izkiñan erriko atabalaria ari zan: Larretxipiko karrikan sagardia asi dala, ogeitabost xentimuan litrua. Ta litrua esatean izugarritzko ojua egiten zuan. Aren inguruko neska-mutillak ere lengoekin bateratu ziran ta jende mordo aundi xamarra zijoan txerpolariekin kaleetan.

Nolabait tiputs itza zabaldu zan erritarren artean, ta ojuka asi ziran aiek andik bidaltzeko.

Alkateak zer zan jakitean, ez sartzeko txerpolariek etxe artan, zijoa-zela sendalariarengana. Baño erritarrek gero ta oju aundiagoak, gero ta bildur geiago ematen. Ta oker gogorren bat gerta ez zedin, abiatu ziran gurdia zegoaneko tokira.

Larri ibilli ziran bidean eta gurdiarekin larriago; bada ara orduko las-toa sutan asi zitzaizkion botatzen gurdiari erretzeko asmotan.

Ala ere, ala ere, garaiz iritxi! Baño ajol aundiko erretzea egin ez bazu-ten, aidean joan bear erritik kanpora bizirik aterako baziran.

Mikeleteak lagunduta Oyartzungo bidea artu zuten. Mando gizajoak ezin karriatu gurdia alako kale maldatsuan.

Erritik atera ziranean txerpolariek pixka bat lasaitzena si ziran, beren buruak bakarrik ikusita. Ibilli ziran bidea aurrera, ibilli t'ibilli. Itzik esan gabe zijoazen. malda beera batean, bide zabalak bira egin eta azaltzen da bat-batean Oyartzun.

Erria bideko beetik asi ta plazaraño igotzen da. Elizaren burua etxeen gañetik ageri. Plazatik beera asten da bidea Astigarragako aldera.

EGITEKO EDERRA!

Ala ibilli ziran erriz-erri: Oyartzun, Astigarraga, Ernani, Urnieta, Andoain, Billabona, Tolosa, Berastegi, Leitza, Lekunberri, gurdia bidetara lotzen zitzaion eta, zakur gosetuaren antzera, anima apartatuta, non jan-usaia nabaritzen zuten, bertan gelditu.

Amaika istillu ta naigabe ibilli zituzten! Ezin esan igeska ote zijoazen ala ezin arrapatuaren atzetik ote zebiltzan. Txerpolaria, mando ta guzti, zori berari lotu zitzaizkion, on ala gaizto. Ba-ziruditen ibillian jaiok zira-la.

Nai bezelako egun onak ikusi zituzten, nai baño askoz txarragoak ere bai; gero ta txarragoak zenbat eta aurrerago. Zer-jana izaten zuten batzutan, bestetan edana bakarrik, goi-goitik eroria. Ai, onelako ta alako tokitan irabazitako txanpon ederrak! Beroa, aizea, euria, elurra, danak artu bear.

Tolosan ia garbitu zan Poli. Oso tankera txarrean erorita denbora luzean egon zan korderik gabe.

Gaxotegira eraman zuten, gaxotegi ederra ala ere. Ta gogo onez ba-zan ala gogo txarrez ba-zan, an egon bear zai txerpolaria jendea, ura gabe ez bai zan ikuskizunik.

Poli nai bezin ondo sendatu zan.

Berastegin erriko idazkaria sekretaria) ibilli zuten musikaren aurretik. Leitza, euri-jasa izugarria ari zuala-ta, eskolan egin zuten txerpolariek oi bezelako ariketa, neska-mutillen aulkiak aterata.

Onela ibilli zituzten makiña bat erri Gipuzkoa ta Nafarroakoak. Ultzama-aldera jo zuten. An, egun batez, Bentura gizajoak, egun itun batez, malkoak begietan, aiek ez zirala bere gurasoak, aitortu zion Poliri. Alegia noizbait ama maitea izana gogoratzen zala. Besterik ez zekian. A zer bi.

Baño andik aurrera Polik inoiz ez bezelako gogoetak izaten zituan. Bizi-modu arekin asper-asper eginda zegoan. Txerpolaritarako ariketak gogo txarrez egiten zituan. Bere larruan ez zeukan tokirik. Bentura erruki zuan. Lanean aritzeko bear aña indarra izatean, aldegitzak emendik, bein esan zion.

Balentinek asko maite zuan Poli. Kornetiña jotzen erakutsi zion. Inork baño obeto ezagutzen zuan Poli. Ik bizibide ona izango dek, esan zion batean, eta ongi biziko aiz.

Ultzama-aldean denbora luze xamarrean ibilli ziran jo-ta-tira oi bezela. Baño Polik gero ta estuago zeukan barrena. Gaztelu zaarreko lo-zulo maiteak? Ez. Biotzeko leioak?

Ta orra non lurralde artan batera ta bestera ibilli zebiltzala, non jotzen duten Iruritako aterabidea. Ta orduztik bi urte bete-beteak zirala Elizondon ziran berriz erriko jaietan.

Poli erria ezagutu zuanean ez zan bere buruaren jabe. Bizibide arekin len aspertuta zegoala-ta, orain batean burura etorritako gogorapene-kin oso nastu zala esan zitekean. Aspaldian aztuta ba-zegoan ere, eta arrunt aztuta, zer gogoratua etorri zitzaion ausarki. Ta orra zotza baño zuzenagoko mutilla makurtzen asi. Ordurarte ez zuan inorenaganako maite-samurtasunik nabaritu. Orain gaxotu ez ote zan esatekoa zan.

Gurdiaren barrenen geldik zegoela, andreak eskuan baldea jarri ta ura ekartzeko.

Abiatu zan ain ongi ezagutzen zuan erriaren barrena bakarrik egoteko atseginéz. An zijoan mutil gazte lerdena, baldea eskuan, arabakiz ta zarpallaz jantzia. Noizpeinka lurrera begira gelditu ta urrena dingili-dan-gala asten zitzaion baldea.

Baño Poli ez zijoan bakar-bakarrik. Iturriratu zanean, aren atzetik zijoana, ura gelditu ta au aurrera bidean, doi-doi bertaratu zan. Nor ote neskatz polit ura? Ederki jantzia, erretena buruko illearen erdian.

Aurrez-aurre jarri zitzaiola, Polik begiratu zion, baño ez zuan ezagutu. Ordea arpegia lengo aldera biurtzen zuanean neska irriz iruditu. Zutitu ta berriz begiratu zion. Neskak oraingoan len baño irri gozoagoa.

Bat-batean Poli zuri-zuri gelditu zan. Katin! Oso ikaratu zitzaion Poli. Batetik pasteleriko alaba, bestetik neska gaztearekin aurrez-aurre. Ala izan oi gera gizonak; inoren bildur ez zana neskak izutu.

Ixilune baten ondoren neskak itzegin bear, noski.

Zer zabilta aspaldi onetan? Etorriko al ziñake gure etxera?

Poli dar-dar, ez ote? Joan-naia ta lotsa burruka zebilkioten. Bere jantziari ta neskarenari errepatuta atzerakoa egin zioten. Neskak oartu ta arpegi gozoaz mugitu zuan mutilla.

Beatzak igurtzi zituan Polik jantzi zarrean eta oso lotsatuta arekin asi zan. Itsasoan ibillitako ekaitz beltzak ez zuan inoiz orrenbesteraño baldartu. Nola mutilla ala neskatz, baldeaz aztu ta an gelditu zan iturriko ura gañezka zijoakiola.

Etxean sartu ziranean Gexina pozez zoraturik zebillen, ama malkoak begietan, aita, aita bere bi besoak jarri zizkan Poliri bizkarraren gañean.

Katinen egiteko ederra!

ITSASOKO KONTUAK «ETA ONDO LO'IN»

Poli etxeko langille gazte bizkor ta txukuna zan. Orduari begiratu gabe ekiten zion lanari ta, ain denbora luzean zegoanez, nagusiak aña bazekian lanean. Etxeko oitura guztiak iñork bezin obeto zekizkian. Egia ikasi-errexak zirala ango gauzak: etxekoek danetara jartzen zuten bertako semea balitz bezela. Ta ez zan arritzekoa bein edo bein mezetatik ateratzean topo egiten ba-zuan, Poli ta bi neskek alkarrekin etortzea. Orren-gatik, beratzaz itzegiten zutenean ustegabeen bein baño geiagotan pasteleriko semea dietzen zioten. Poli mutil apaña ibiltzen zan.

Polik lagun askoen ezaguera egin zuan errian, baño ez zan lagun tar-tean ibiltzen zalea. Guztiok izaten ditugu egun batzuk besteak baño alaiagoak eta baita jostatzeko gogoa bakoitzak geren modura. Ez da arritzekoa, bada, alako sasoioko gaztea batzuetan jostatzeko gogoa izatea. Alakotan Gexina izaten zuan jostagarri! Arekin egiten zituan parrak! Katinekin ordea, adiskide mamiak izanagatik, gero ta geiago, tarte aundia uzten zuan. Ba-dakizute? urteak geiago. Askotan alkarri zerbait emateko, dar-dar egiten zien eskuek. Katin arpegi zuria zan; Gexina, beltzarana.

Etxeko semea bezela bizi zala esandegu ta ala zan. Etxekoekin batean exeritzen zan otordueta, mai berean. Ta len itz gutxiko mutilla ba-zan, denboraz gogoa etorri zitzaion, tarteka ba-zan ere. Ta ala, batez ere apalondotan, zer-esana izaten zuan. Ta berari gogoz entzun ere bai, txikiak eta aundiek. Itsaso-kontuz aritzen zanean, batez ere, guztiak adi-adi. Ez zeukan txerpolarientzako gogorik; ez dakigu baldearen barrenean osorik gelditu ote zitzaion.

Maiz eskatzen zioten itsasoko gauzak esatea, Gexinak geiena. Ta orain ere an ari zan esaten bein txikitan arrantza-ontzian ikusia. Arraitzar bat, ikaragarritzko aundia, sarean nola arrapatu zuten. Gora igota su-egilleak burni gorra sartu omen zion begietatik. Guztiak ikaratu ziran. Bai, uretara erortzen ba-zerate ikusiko dezute zer diran oriek.

Ta zer geiago? Gexinak.

Uretara bota zutenean, ikusten ez zuala-ta, ontzia jotzen zuan buruarekin. Denbora guztian ez ordea, ur-azpiko lagunak odol-kutsua nabaritu orduko, pusketan jan zuten.

Ondo egia da arrai aundiak txikia jaten duala; askotan ikusten da arrai aundi baten barrenean arrai txikia ta txikiaren barrenean beste txikiagoa.

Itsas-aingirak izugarritzko bizitasuna dauka. Erditik idiki, barrena kendu biotza ta guzti ta ala ere bizirik dago.

Urrengo batean ala ari zitzaizun:.

Bein gauza ikusgarria ikusi genuan; itsasoko ura argitan gabeen. Urak berak argia. Bai omen dira, tira, esan dezagun mendian ipurtargiak izaten diran bezela, bai omen dira itsasoan alako mamorro tiki-tikiak argi egiten dutenak. Ba oriek dituzute pilla aundietan ura argitan jartzen dutenak. Ontziak ba-dirudi aidean dijoala argiaren gañean. Ura gauza arrigarria.

Itsasoan ez da gau bat bestearen berdiña. Beste batean, Ejitoko bidean ginjoazela, itsasoko ura bare-barea, aize-arnasarik ere ez. Ura gau ederral Zeruko izar guztien errañua ikusten zan argi ta garbi itsasoko uretan, izarrak argitutako gau artan.

Etxeko jendea arriturik zeukan. Katin, berriz, arrituta baño geiago. Lendik iduri atsegiñeko mutilla zitzaiola-ta, orain berriz ez dakigu zerk geiago eldu zion. Polik itzegiten zuan bakoitzean adi-adi ta begira jartzen zitzaion. Eta nola gero?

Polik aieri atsegiña emateagatik gogoz aritzen zan itsasoko gauzak esaten. Emen len aipatutakoak ere esan zituan Txo deitzen zioten denborakoak, arek ikusi zituan erri ta oiturak, aiek ibilli zituzten arriskoak.

Baño emakumeeri arrisko aunditan ibillitako gizonak arrigarri ta atsegiñak zaizkie, maitegarriak ere esango nuke. Ez bai-dute atsegin gizon izuti ta koldarrik, kemeneko gizona baizik. Ta Katineri egunean baño egunean gizaseme jatorragoa iruditzen Poli. Aitak berak gogokoa zuan mutil ura. Ene, bada.

Orain esan nai degun apalondo artan, ekaitza izugarria aipatu zuan, Pinisterre giza-gizajoa il zanekoa.

Esan zituan xeetasun guztiak, berak ikusi bezela. Nola ta zenbat denboran egon ziran. Aizearen txistua, itsasoaren marruak, Akulamendiren burundara. Pinisterre nola il zan. Malluketak il-kutxa egiten. Bi kandelak kutxaren bi aldeetara. Kutxa irristaka itsasora nola joan zan. Itsasok ekarrita nola lertu zan. Berriz nola bota zuten.

orduan,bai, orduan larria sartu zala argiaren azpiko mai artan.

Katinek galdetu zion:.

Eta zuk errezatu al zenuan?

Lenbizikoan, bai; baño bigarrenean nola ez bai zuten erreztzeko esan.

Aitaren tokian gazta-azalak txiki-txiki egindn gelditu ziran; Polirenean, ogi-apurrez betea, ta besteenean mai-zapia ta ezpain-zapiak iñoiz bezela korapillotuak eta sakabanatuak.

Aitak bere aldetik ere pixkatxo bat itzegin zuan itzaldiaren ondoren-goari beltzura kentzeagatik eta ala olde onean jaiki ziran maitetik oerako.

Izan ere, lotarako abiatuta, biak bakarrik arkitu ziran artan, ala esan zion Katinek Poliri emeki, oso emeki.

Txo, ondo lo'in.

Ondo lo'in, Katin.

Irri gozoa biak, maite-begjak.

TXORIAK PI-PI

Bordari guztiak an ziran inguruko mendietatik jetxiak. Elizondoko belardian ganadu-peria zan. Gizona ta aberea asko bildu zan: gizonak txamar beltz, abereak txamar gorri. Ikaragarritzko nastea zegoan baserritar ta abelgorriena. Tratalariek izketa ugaria zebilkiten; idi ta beiek berriz, tarteka, orro luzea ateratzen. Aiek ba-zebiltzan batetik bestera; abek geldik burniari lotuak. Abere eder baten ondoan gelditu, txapela erdi kenduta, ta, kopetari eragiñaz, era nolako tratua.

Abere-usaia aundia, gorotz-pustillak ugari, euliak erruz. Izan ere ura zan isatzen dantza bizia! Belardiko baztar batean bi gizon zeuden alkar aditu eziñik. Tratua itxi, ardandegian alkarrekin edan, ta ain ondo salduagatik ez zion ba saltzaleak amar errial eskatzen zintzarriagatik aren tratu-rik egin ez zutelako.

Peria ikusita abiatu ziran Poli ta biak, Poli ta Katin alegia. Etxeko biamena ba-zuten alkarrekin ibiltzekoa.

Erri guztian ba-zekiten aien berri. Neskatzaren gurasoak, noski, lenago konturatu ziran gazteen maitasunaz aiek berak baño.

Mandi-aldera ba-zuten egon-toki ederra makiña bat bider egondakoa. Orain ere ba-zijoazen pozik alkarrekin. A zer egonaldi gozoak.

Donostiaz itzegiten dizutanean, zion katinek bidean zijozela, ez dezu atsegin izaten nonbait, tristetu egiten zera. Baño ez noakizu geiago esatera, naiago zaitut alai eta pzodun.

Ta bat-bateko ur-putzu aundia zegoala-ta, ikaragarritzko saltua egin zuan Polik aren gañetik.

Ooo! arritu zitzaion Katin.

Mutilla sasoiez egoki ta aspaldian artaz itzik atera ez ba-zuan ere, neskaren ikara jostagarria zitzaioala-ta, urrena arrisko-saltua egin zuan ta ezin obeto egin ere. Bi oñakin zaplatekoa jo lurrean ta aidean bira osoa egin zuan burua beera ta gora zutik erortzeko.

Bildurtu zitzaion neska. Poli, parrez. katinek besotik eltzea egin zion. Biak parrez.

Ori ikara eman didazu. Zeñen ederki dakizun! Ez al dezu damurik txerpolarriak utzia?

Jakin naiez beterik utzi zuan neskata.

Ez, ez det damurik.

Ba-zebiltzala-ta, iritxi ziran betiko tokira. Katin korrika asi zan belarrean.

Urrena loreak biltzen. Pilla polita bildu zuanean exeri zan Poliren ondolan. Bat artu, bestea artu, au, ederrena esanaz belauinkatu zan Poliri lepoaurreko txamarreko txuloan lorea jartzeko. Usai egin zione ta ez dauka usairik esanda bertatik bertara jarri zon Poliri usai egiteko. Lorea ipiñi zion. Ta azken ikutzean ari zala Polik beste ainbestekoarekin ordaindu zion kokotzan neskatx txoragarriari.

Ta ala asi zan Poli.

Zergatik galdetu didazu lenago ez ote nuan damurik txerpolariak utzia? Eta zu damutan al zaude iturrian nerekin topo egiña?

Eta zu?

Ez nintzan zurekin joango.

Ni ere ez nintzan zure atzetik ibilliko, orra.

Ta ori esanda neska begien pozgarri areri masallak asi zitzaizkan gorritzen.

Poliri biotz-ikutua egin zion aren lotsak. Samurki artu zion eskua. Ez jakin nola eskerrak eman.

Ixilik zeuden.

Ba-al dakizu oso saltalari trebea zaudela?

Urrena idiki zion eskua Poliri ta asi zitzaion loreak eskuan jartzen banaka.

Zure aitak zenbat maite naun! Amak ere bai. Baita Gexinak ere.

Eta zuk maite al gaituzu?

Nik ez det esan zuk maite nazunik. Eta, zuk ere ez.

Katin gaxoak atsekabe aundiz artu zuan esana. Min eman zion. Oso illundu zitzaion arpegia neskatx politari. Neska gaxoa.

Poliri irria damu biurtu. Asi zan okerra nola zuzendu, gaizkituari miña nola kendu.

Barkatu, Katin maitea, asmatu zuan.

Ondo ordaindua zegoan. Maite itz ura baño ez zuan sendagarri oberrik. Barrengo poz aundia zeukaten. Alkarren ondoan egoteak zoriona eskubeteka zekarkien.

katinek kopeta ezarri zion Poliri besagañean. Mutillak neskatxari eskua artu ta len bereganatutako loreak asi zan eskura bakana pasatzen.

Txo, zion legunki neskatx biotz-aundiak.

Tankera artan, biotza maitasunaz asetzen, gelditu ziran zenbait denboran. Ixilune artan, txorien pi-pi ta txirripititxoak iñoiz baño garbiagoak. Polik.

Zure aitak asko maite nau. Nik ere asko maite det bera. Onginaiez ta eskarrez beterik nagokio. Jainkoak bedeinka beza. Bera ezagutu ez banu, nor nitekean ni orain? Zu, enea, ez zinduzket maiteko. ALde txarrrera jo nezakean, ain erez ere! Ona gizon egiñik andrea bearrez. Al zait etorriko aita deitzeko garaia? Bear zaitut, Katin.

Txo, ba-naukazu.

Iñoiz asmo ori artuta ba-nago ere, ez orain ainbestean. Gero-ta naia-go zaitut. Zureganako maitasuna, iñoiz iñorenganako ez nabaritu, bazanik ere ez nekiala, egunean baño egunean aundiagoa egin zait. Ez dakit noiz asi zitzaidan. Ta asierarik ikusten ez diotalako, ala ez dakit zer dala-ko, beti maitea izan zaitudala iruditzen zait. Ta ala ez bada ere, ba-dakit nere bizi guztian maitasun orrek ez duala amaitzerik izango. Ta au ere esan nai nizun: oraindano ezin ohea izan zaitala zurekin egotea, orain ere ala zait, baño laguna baño geiago nai zinduzket. Ordea, izugarritzko aldar-teak izaten ditut gogo orreri izanbidea nola eman nere buruarekin asten naizenean, ni Jainkoak daki nondik etorria! Aitari, zure aitari, biak parrez, gure aitari?

Bai, nai ba-dezu.

Gure aitari esan-bearrak lotsa ta bildur aundia ematen dit, ni len ain ajolakabea.

Zu ez zera iñoiz ajolakabea izan.

Zuk ez jakin. Ta zuen etxetik alde egin nuanean?

Ez orrelakorik aipatu.

Tira ba, baño nik uste bera ere antzemana egongo dala.

Orduan katin asi zan polliki.

Gaurtxe esan dit amatxok ea orretzaz zerbait itzegin ote degun.

Akabo Poliren bildurrak! Neska zoragarria! Utzi ditzagun andik aurrera. Zuek asmatu eziñekorik ez nizuteke esango. Au ez-ezik, etxera-koa artu zutenean txoriak zijozkiela atzetik.

Ez da zer geiago luzatu Katin ta Poliren arazo au. Irakurleak onuzkero antz emango zion bi gazte oriek alkar nola maite zuten ikustia, aien etxeko jendea nolakoa zan jakinda, ezkontza bere bidez zetorren gauza zala. Ala izan ez balitz, nik ez nioke edesti oneri asierarik ere emango, ta obe zan orren bukaera txarreko edestia iñork ez jakitea. Baño beste irabazirik ez banu ere, edesti au nik bakarrik jakiteko zoriona izan det. Eta zuk ez dakizu, irakurlea, azkenpolit au esateko gogoak nola neraman. Ta zuri lenbaitlen esateagatik eta larriarekin ategingarririk aztutzeko bildurrez, lanak ibilli ditut. Ala ere, baitin nago, ziur nago lortua. Ta zure txaloren billa ez nabillelarik, oso pozik nago bukatua; jakin ezazu, bada, len-

dik ez bazeneki, orko parragarrikerien irrizale lenengoa, orko zoritxarraz lenen minduna, orko zorionaz lenen atsegin duana, leen-leen oriek idatzi dituan ni nerau nozula.

Ta ezertxo ere jakin gabe zu ere egon ez zaitezen, irakurri onoko punta au, ontazekero, ta ez det uste irakurriaren damua izango dezunik.

Poli ta Katin ezkondu ziran, aitaren etxera. Iruritako apaiz donostiarak ezkondu zituan, len udareak ostutakoa; etxeko ezagun aundia izaki, Poli ere ezagutu zuan. Etxe artan zoriona leio zabaletik sartu zan. Ordea, Poli donostierra ta ezin etsi denbora geiagoan Donostiaz kanpora. Bere gogoaz azaldu zuan.

Ez zuan kalterik izan. Orra aitaren erabaki polita, ezkonberrieri Donostian pastelari bat jartzea. Gexina ere poztu zan, ara joateko aitzakia maiz izango zualakoan.

Ta ala, Santa Maria eliz-aurreko Kale Nagusian, kaia antxe bertan, jarri zien aitak qq izenez pastelari polit txukun bat.

Sagarrak eltzen diranean adarratik eten ta lurrera erortzen diran gisara, alatsu etorri ziran ezkonberriak Gipuzkoako erri nagusira; arbola Elizondon, lurra Donostian.

Antxen bizi izan ziran ezkonberriak kaieko ondo-ondoan.

Bein sartu zan dendan gizon zar bat, gaizki jantzia, oso eroria, pastel apurra eske. Polik ezagutu zuan, biotz-ikara egin zitzaion, ta, malkoak begietan, bi sakelak bete-bete egin zizkan.

Juanbeltz zan.

Azkena